

Mekânın Neoliberal Dönüşümü ve Sokak Sosyal Hizmeti

Yüksel Bekaroğlu Doğan¹

Öz

Kentsel kamusal alanların düzenlenmesinde ticarileştirme, özelleştirme, güvenlikleştirme ve erişimle ilgili neoliberal şehircilik eğilimleri, sokak sosyal hizmetinin doğasını derinden etkilemiştir. Bu bağlamda karşılaşılan iki temel sorunsaldan birincisi, kamusal kentsel mekânın neoliberal dönüşüm stratejilerinin, sokak popülasyonunun gündelik yaşam deneyimleri ve sokak sosyal hizmetinin yöntemiyle ilgili olumsuz etkileridir. İkinci sorunsal ise, güvenlik ve düzen söylemi çerçevesinde sokak sosyal hizmetinin araçsallaştırılmasıyla ortaya çıkan mesleki etik çelişkilerdir. Sokak sosyal hizmeti temas kurma, bağlantılandırma, zararı azaltma hedefleriyle uzmanın kamusal kentsel mekânlarda inisiyatif olarak aktif olarak müracaatçı aradığı, düşük eşikli ve savunucu bir uygulamadır. Sokak sosyal hizmeti savunmasız kişi ve gruplara ulaşmayı amaçlayan bir müdahale biçimi olarak toplumsal eşitsizlikleri hafifletme potansiyeline sahipken, aynı zamanda denetim ve normatif baskılara yol açabilecek müdahaleler de içerebilmektedir. Bu nedenle uygulama devletin kamu düzeni politikaları ile savunmasız grupların haklarını savunma misyonu arasında çelişkili bir pozisyonda yer almaktadır. Bu çalışma, kentsel kamusal mekânlarda gerçekleştirilen sokak sosyal hizmeti pratiklerinin özellikle neoliberal şehircilik eğilimi ile ortaya çıkan çelişkilerini ve potansiyellerini Lefebvre'in "mekânın üretimi" ve "kent hakkı" kavramlarına referansla incelemeyi amaçlamaktadır. Bu çerçevede çalışma, sokak sosyal hizmetinin kentsel kamusal alandaki rolünü, bu hizmetin potansiyel etkilerini ve uygulama sürecinde karşılaşılan etik ve metodolojik zorlukları tartışmaktadır. Çalışmanın çerçevesi kamusal mekânın sosyal işlevi, kamusal kentsel mekânın neoliberal dönüşüm stratejileri, güvenlik politikaları ve sosyal hizmet uygulamalarının eleştirel analizi üzerinden oluşturulmuştur. Makale metodolojik ve mesleki etiği açısından eleştirel ve düşünsel bir yaklaşımla, sokak sosyal hizmetinin daha adil bir kent mekânı yaratma mücadelesinde oynayabileceği rolü ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Sokak sosyal hizmeti • Sosyal hizmet etiği • Düşünsel uygulama • Neoliberal şehircilik • Denetim ve güvenlik politikaları • Kentsel kamusal mekân • Mekânın üretimi • Kent hakkı

Street Social Work, Neoliberal Urbanism, and the Production of Space: Methodological Challenges, Ethical Contradictions, and Potentials

Abstract

Neoliberal urban trends such as commercialization, privatization, securitization, and restricted access in the organization of public spaces have profoundly shaped the practice of street social work. Two main issues arise in this context. First, neoliberal strategies that transform urban public spaces negatively impact both the everyday experiences of the street population and the methodologies employed in street social work. Second, ethical contradictions emerge when street social work is instrumentalized within discourses of security and public order. Street social work is a low-threshold, outreach-based practice where professionals actively engage with clients in public spaces, aiming to establish contact, foster connections, and reduce harm. While this approach has the potential to address social inequalities by reaching vulnerable individuals and groups, it can also involve interventions that lead to control and normative pressures. As a result, street social work occupies a contradictory position, balancing between the state's public order policies and its core mission to defend the rights of marginalized populations. This study examines the contradictions and potentials of street social work within urban public spaces, particularly in the context of neoliberal urbanism. The analysis draws on Lefebvre's concepts of the "production of space" and the "right to the city." Within this framework, the study explores the role of street social work in public spaces, its potential impacts, and the ethical and methodological challenges that arise during its implementation. The study is grounded in a critical analysis of the social function of public space, neoliberal strategies for urban transformation, security policies, and social service practices. Adopting a critical and reflexive perspective on methodology and professional ethics, this article highlights the role street social work can play in advocating for a more equitable urban environment.

Keywords: Street social work • Social work ethics • Reflective practice • Neoliberal urbanism • Control and security policies • Urban public space • Production of space • Right to the city

1 Sorumlu Yazar: Yüksel Bekaroğlu Doğan (Dr. Öğr. Üyesi), Üsküdar Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, İstanbul, Türkiye. Eposta: yuksel.bekaroglu@uskudar.edu.tr, ORCID: 0000-0002-1199-5838

Atfı: Bekaroğlu Doğan, Y. (2024). Mekânın neoliberal dönüşümü ve sokak sosyal hizmeti. *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi*, 44, 849-880. <https://doi.org/10.26650/SJ.2024.44.2.0687>

Extended Summary

This study aims to examine the contradictions and potentials of street social work practices carried out in urban public spaces, particularly those arising from neoliberal urbanization trends, through the lens of Lefebvre’s concepts of “the production of space” (2014) and “the right to the city” (2016).

Street social work, characterized by low-threshold and advocacy-based practices, seeks to engage clients in public urban spaces with the goals of harm reduction, connection, and outreach. The social worker takes the initiative, actively seeking out clients (Diebeacker, 2020; Andersson, 2013; Gibson, 2011; Dynamo International, 2009). By emphasizing low-threshold, harm-reduction objectives, and flexibility, this practice moves away from the power and authority traditionally associated with social work. Instead, it centers the autonomy (self-determination) and dignity of the client. Moreover, the client-centered nature of street social work, combined with its demand-driven methodological requirements, acknowledges the struggles faced by marginalized groups—such as the homeless, migrants, sex workers, and drug users—not as individual misfortunes or personal choices, but as outcomes of social inequalities rooted in structural barriers. From this perspective, street social work can be seen as more than a method of outreach; it is a radical approach that upholds the ethical principles of social work in the field, positioning it as a crucial tool for achieving social justice and protecting the rights of disadvantaged populations.

A distinctive feature of street social work is its use of space. The “space of intervention is the environment in which the client lives” (Galuske, 1998, p. 245), often in urban public spaces. In street social work, the various life worlds encountered in public urban spaces are experienced continuously, making it impossible to understand street social work without comprehending the dynamics of these spaces. Urban public spaces, as material and emotional environments where social boundaries and relations are negotiated, are often sites of conflict over the behaviors, ideologies, and values of different social groups (Gibson, 2011). In this regard, public urban spaces are spaces of power, domination, and struggle. Over the past three decades, neoliberalism’s hegemonic influence has been a defining factor in shaping the character and use of these spaces. Commercialization, privatization, securitization, and policies limiting access to urban public spaces have emerged as central regulatory strategies within neoliberal urban policies.

All these strategies target individuals’ behaviors in urban public spaces, allowing some social activities while restricting others. This directly affects how the street population and other marginalized groups experience urban public spaces and, consequently, shapes the methodologies and everyday experiences of street social workers (Gibson, 2011, pp. 142-143). However, referring to Lefebvre, the transformation of urban public spaces under neoliberal conditions can be viewed as a political conflict zone. Urban public spaces are not static constructs but spaces where access, violation, resistance,

and struggle continuously play out (Lefebvre, 2008; 2014; 2016). The “others” and the street population, rather than passively accepting what neoliberal urban transformation strategies impose on them, can manipulate urban public space and fight for the right to the city through new “tactics” developed in daily life (de Certeau, 2008) or by creating “social infrastructures” (Simone, 2004; 2015).

Neoliberal urban trends related to commercialization, privatization, securitization, and access restrictions have profoundly impacted the nature of street social work. Two main challenges arise in this context. The first involves the adverse effects of neoliberal urban transformation strategies on the everyday life experiences of the street population and their right to the city. The second challenge relates to the professional ethical dilemmas arising from the instrumentalization of street social work within the discourse of security and order.

Methodologically, the primary contradiction of street social work, designed as a strategy for outreach and connection, emerges from regulations either aimed at designing urban public space or directly governing the behaviors of street populations. The most evident consequence of these regulations for the street population is mobility and invisibility. While mobility renders the goals of street social work—access, relationship-building, and availability—nearly impossible, invisibility distances the street population from the social conscience.

The second ethical challenge in street social work relates to its dual role as a public practice. Social workers are often caught between the obligation to implement state policies and the mission to advocate for the rights of vulnerable groups. While social work seeks to promote social justice, it must also operate within state mechanisms constrained by neoliberal policies. Like law enforcement, street social workers can be positioned to align with policies governing the regulation of urban public spaces. This creates a tension within street social work, placing it between the duty to maintain public order and the responsibility to advocate for individuals and groups victimized by this order. Thus, as a public practice, social work is caught between serving as an instrument of social control and acting as a champion of social justice, leading to various challenges in practice.

Ethical issues in street social work are tied to space, knowledge production, the goals of practice, and the professional roles of street social workers. To adhere to professional ethical principles, street social workers must continuously critically examine these contradictory positions and assess them through reflexive practices. In this way, it becomes possible to develop a social work practice that does not reproduce social inequalities and asymmetric power relations in public urban spaces.

Lefebvre’s spatial triad, the production of space, and the right to the city provide street social workers with significant theoretical and conceptual frameworks in this critical

and reflexive process. These frameworks offer the opportunity to evaluate the practice from different perspectives, its potentials, and contradictions, guiding the realization of the emancipatory potential of street social work. Lefebvre's ideas on space and the right to the city create opportunities for street social workers to develop supportive and emancipatory practices. With such an approach, street social work can influence not only physical spaces but also social discourse and political processes, thereby contributing to broader and more sustainable social changes.

By working directly in public spaces where disadvantaged groups live, street social work can create an independent space of intervention despite restrictive state policies. On the one hand, street social workers support individuals by meeting their immediate needs, helping them survive. On the other hand, they defend the rights of these individuals, giving voice to those excluded from or marginalized by the system. From the perspective of Lefebvre's concept of the "right to the city," street social work advocates for these groups' rights to exist and transform urban space, creating a site of resistance against the spatial injustices produced by the neoliberal order. In this sense, street social work has the potential to both erode mechanisms of social control and to recreate urban space in a more equal and just manner (Finn & Jacobson, 2003). However, activating this potential is only possible through a critical, reflexive, and self-reflective approach.

Mekânın Neoliberal Dönüşümü ve Sokak Sosyal Hizmeti

Sokak sosyal hizmeti erişilmesi zor olan ve destek alabilmek için daha kolay erişim standartlarına ihtiyaç duyan kişi ve gruplara yönelik olarak erişim sağlama, iletişim kurma ve kaynaklara aracılık etme hedefiyle kamusal kentsel mekânlarda arz odaklı olarak gerçekleştirilen düşük eşikli (Andersson, 2013; Kahraman, 2024a) bir sosyal hizmet uygulamasıdır. Sokak sosyal hizmeti genellikle ofis ortamında yapılan çalışmalar ile kentsel kamusal mekânlarda gerçekleştirilen çalışmalar arasındaki karşıtlık (Haag, 2020) temelinde tanımlanır.

Bu salt metodolojik tanımla birlikte literatürde daha politik tanımlara da rastlanabilir. Örneğin; Uluslararası Sokak Sosyal Çalışmacıları Platformu Dynamo International (2008) sokak sosyal hizmetinin “zorluklarla karşılaşan insanlara kendi yaşam alanlarında hareket etme gücünü geri kazandırabilen; adalet, eşitlik, insanlık onuru ve dayanışma değerlerinden yola çıkarak onların daha iyi bir refah düzeyine ilerlemelerini sağlayabilen bir etkinlik” olarak tanımlar. BAG¹ (2018) ise sokak sosyal hizmetini “...katılımın toplumdaki herkes için mümkün olmadığı ve katılım fırsatlarının toplum içinde eşitsiz dağıtıldığı kabulünden yola çıkarak, ..., savunuculuk anlayışıyla sosyal katılımdan dışlanan veya dışlanma riski altında olan dezavantajlı kişilerle ilgilenilen” bir uygulama olarak kabul eder. Bu nedenle “köprüler kurmak, toplumun her alanını erişime açmak ve dışlama süreçlerini azaltmak sokak hizmetinin ... görevidir” (BAG, 2018).

Bu tanımlardan yola çıkarak, sokak sosyal hizmetinin bir erişim yöntemi olmanın ötesinde, belirli bir politik duruşu yansıttığı savunulabilir. Geleneksel ofis merkezli sosyal hizmet modelleri, bireyin hizmet alabilmesi için belirli eşikleri aşması, çeşitli koşulları karşılaması ve belirli normlara uyması gerekliliği üzerine yapılandırılmıştır (Mikkonen, Kauppinen, Huovinen ve Aalto, 2007, s. 18). Bu tür bir yapı, müracaatçının ihtiyaçlarını ve koşullarını göz ardı ederek, sosyal hizmeti daha çok bürokratik bir süreç haline getirebilir.

Buna karşın, sokak sosyal hizmeti, düşük eşiklilik, zararı azaltma ve esneklik ilkeleri çerçevesinde şekillenen bir yaklaşımla, sosyal çalışmacının iktidar ve otorite kurma işlevinden uzaklaşarak, müracaatçının özerkliğini (kendi kaderini tayin hakkı) ve insan onurunu merkeze alan bir yapı sunar. Ayrıca sokak sosyal hizmetinin müracaatçı merkezli çalışma ve arz odaklılık gibi metodolojik gereksinimleri, evsizler, göçmenler, seks işçileri ve madde kullanıcıları gibi toplumun marjinalleşmiş kesimlerinin yaşadığı sorunların bireysel talihsizlikler veya kişisel tercihler olarak değil, yapısal engellerin bir ürünü olan sosyal eşitsizlikler olarak değerlendirildiğinin bir göstergesi gibidir. Bu perspektiften bakıldığında, uygulama bir erişim yöntemi olmanın ötesinde, sosyal hizmetin etik ilkelerini sahada radikal bir şekilde uygulayan bir yaklaşım olarak

1 BAG Streetwork / Mobile Jugendarbeit e.V.” Almanya’da sokak çalışması ve mobil gençlik çalışmaları üzerine faaliyet gösteren bir sivil toplum örgütüdür. Gençlere yönelik sosyal hizmetler sunar ve Almanya’nın dört bir yanında bulunan gençlik merkezleriyle koordineli çalışır.

değerlendirilebilir. Bu yöntem, sosyal hizmet alanında geleneksel yaklaşımların ötesine geçerek, toplumsal adaletin sağlanması ve dezavantajlı grupların haklarının korunması adına önemli bir araç olarak öne çıkmaktadır. Nihayetinde sokak sosyal hizmeti temas kurma, bağlantılandırma, zararı azaltma hedefleriyle (Haag, 2020; Grymonprez, Roose ve Roets, 2016; Andersson, 2013; Gibson, 2011; Dynamo International, 2009; Mikkonen ve ark., 2007, s. 20-23) uzmanın kamusal kentsel mekânlarda inisiyatif olarak aktif olarak müracaatçı aradığı, düşük eşikli (Arhant, 2020; Vodeb ve Spruk, 2019; Kloppenburg ve Hendriks, 2010; Mikkonen ve ark., 2007) ve savunucu bir uygulamadır (Diebäcker, 2020, Cefaî, 2015).

Sokak sosyal hizmeti için en temel ayırt edici unsur uygulamanın mekânıdır. “Yardım sürecinin mekânı müracaatçının yaşadığı çevredir” (Galuske, 1998, s. 245). Bu çevre genellikle kamusal kentsel mekânlardır. Bu perspektiften sokak sosyal hizmeti müracaatçıların belirlemiş olduğu problemlerin kentsel kamusal mekânda ve sosyal hizmetin radikal etik temelleri çerçevesinde çözülmesi işidir. Bu nedenle kamusal kentsel mekânı anlamadan sokak sosyal hizmetini anlamak mümkün değildir.

Kamusal kentsel mekânlar toplumların sosyal, kültürel ve ekonomik etkileşimlerinin merkezi olarak uzun bir tarihe sahiptir. Tarih boyunca şehirlerin meydanları, parkları, sokakları gibi kentsel kamusal mekânlar, toplumsal yaşamın, ticaretin, kültürel etkinliklerin odağında yer almıştır ve prensipte herkese açıktır. Kentsel kamusal mekânlar, sosyal sınırların ve ilişkilerin geliştiği maddi ve duygusal ortamlar olduğundan, sosyal grupların davranışları, ideolojileri ve değerleri bu alanlarda sıklıkla çatışır (Gibson, 2011). Bu açıdan kentsel kamusal mekânlar güç ve tahakküm ilişkilerinin ve mücadelelerinin mekânıdır.

Son otuz yılda, kentsel kamusal alanlarda güç ve tahakküm ilişkileri ile bu alanların niteliği ve kullanım biçimlerinde etkileyici olan en önemli dinamiklerden biri neoliberalizm olmuştur. Neoliberal kentsel politikalar, kamu yararından ziyade piyasa odaklı yaklaşımları merkeze alarak, kentsel mekânların dönüşümünü hızlandırmış ve bu mekânların düzenlenmesinde sermaye birikimi hedeflerini ön plana çıkarmıştır. Harvey (1989), neoliberal kentsel politikanın özünde ‘girişimci rasyonalite’ bulunduğunu ve bu bağlamda, artı değeri maksimize edecek şekilde kentsel kamusal mekânların tüketime dayalı olarak yeniden tasarlanmasının esas alındığını belirtir (Harvey, 2017, s. 87). Bu yaklaşım, kentsel kamusal mekânların ekonomik rekabet gücünü artırma çabaları doğrultusunda ticari faaliyetler ve özel yatırımlar lehine şekillendirilmesini de içerir (Meyer, 2013; 2017). Bu dönüşüm sürecinde, ticarileştirme, özelleştirme, güvenlikleştirme ve kentsel kamusal mekâna erişim hakkını kısıtlayan uygulamalar, neoliberal kentsel politikaların temel düzenleyici stratejileri olarak öne çıkmıştır.

Tüm bu stratejiler bireylerin kentsel kamusal alanlardaki davranışını hedef olarak etkiler; bazı sosyal aktiviteleri mümkün kılarken bazılarını sınırlandırır. Bu durum

sokak popülasyonunun ve diğer dışlanmış grupların kentsel kamusal mekânları deneyimleme biçimini ve buna paralel olarak sokak sosyal hizmetinin metodolojisini, sokak sosyal çalışmacılarının gündelik deneyimlerini şekillendirir, değiştirir (Gibson, 2011, s. 142-143). Neoliberal kentsel dönüşüm stratejileri sadece uygulamanın metodolojisini etkilemez, aynı zamanda uygulamayı güvenlikleştirme ve düzen stratejilerinin aracı olarak da kullanabilir. Sokak sosyal hizmetinin bu olası pozisyonu uygulamanın müracaatçı merkezli olma, savunuculuk, zararı azaltma ve düşük eşiklilik gibi pek çok ayırt edici unsurunun silikleşmesine ve uygulamanın meslek etiği açısından çelişkili bir pozisyona düşmesine neden olur.

Buna karşın neoliberal koşullar altında kentsel kamusal mekânların dönüşümünün politik bir çatışma alanı olarak düşünülmesi gerekir (Mayer 2013). Kentsel kamusal mekân verili bir yapıt değil, erişimin, ihlal ve direnişin, karşılıklı mücadelenin sürekli olarak devam ettiği mekânlardır (Gibson, 2011, s. 156). “Ötekiler” ve sokak popülasyonu kentsel dönüşüm stratejileriyle kendilerine sunulandı olduğu gibi kabul etmeden gündelik hayatta geliştirmiş oldukları yeni “taktiklerle” (De Certeau, 2008) veya geliştirmiş oldukları “sosyal alt yapılarla” (Simone, 2004; 2015) kentsel kamusal mekânı manipüle edebilir, kent hakkı için mücadele edebilirler.

Sokak sosyal hizmeti kentsel kamusal mekânda çalışırken tüm bu ‘yerel-küresel’ deneyimler, dönüşümler ve mücadelelerle hem baş etmek zorundadır (Harrihari ve Rauhala, 2018) hem de uygulamanın ayırt edici niteliklerini devam ettirilebilmelidir. Zira sokak sosyal hizmetinin mekânı olan kentsel kamusal mekânda muhtemel rakip temsiller, güç çatışmaları ve tahakküm ilişkileri mekânın temel karakteristiğidir. Bireyle çalışırken de grup ve topluluk çalışmalarında da mekân, mekândaki diğer aktörler ve güç ilişkileri sürekli olarak devrede olur. Tüm bu uygulama süreci etkileşimsel bir doğaya sahiptir. Sokak sosyal hizmeti ve kamusal kentsel mekânda çalışmanın metodolojik gereklilikleri kamusal kentsel mekânların neoliberal dönüşümünden etkilendiği gibi, dönüşümü etkileme potansiyeline de sahiptir.

Lefebvre’in (2014) dediği gibi mekân toplumsal bir üründür ve her üretim biçimi kendi mekânını üretmektedir. Bu sayede yaratılan toplumsal mekânlar aynı zamanda yeni toplumsal ilişkiler oluşturmaktadır. Bu makalede, kamusal kentsel mekânların neoliberal dönüşümünün sokak sosyal hizmeti uygulaması üzerindeki pratik ve etik etkileri ile, sokak sosyal hizmetinin bu dönüşüm sürecindeki çelişkili pozisyonu ve potansiyelleri tartışılacaktır. Kamusal kentsel mekânı anlamak için Lefebvre’in (2015) gündelik hayatta sosyal ilişkiler ve güç mücadeleleri ile inşa edilen kentsel mekân ve kent hakkı kavramsallaştırmasından faydalanılacaktır.

Verili bir mekân yerine gündelik ilişkilerde ve mücadelelerde sürekli üretilen bir alan olarak ele alacağımız kentsel kamusal mekân yaklaşımı bize sokak sosyal hizmetinin bu süreçteki rolünü anlama ve eleştirel olarak okuma imkânı sunarken,

uygulamanın metodolojik ve etik gerekliliklerini nasıl gerçekleştirebileceğimize dair öneriler sunma fırsatı verecektir.

Kamusal Kentsel Mekânın Neoliberal Dönüşümü

Herkesin kullanımına eşit biçimde açık olması beklenen kentsel kamusal mekânların dönüşümünde 1970’li yıllarda hızlanan piyasa esaslı neoliberal paradigma ve politikalarla girişimci rasyonalite ve tüketim toplumu kültürü etkili olmuştur (Mitchell, 2020; Harvey, 2014; Madanipour, 2010). Neoliberal politikalar, 1970’lerden itibaren küresel ölçekte yaygınlaşan bir ekonomik ve politik paradigma olarak sermayenin sınırlarının genişlemesine, ulus devletlerin geleneksel ekonomik ve sosyal rollerinin yeniden tanımlanmasına neden olmuştur. Post-fordist üretime geçilmesiyle birlikte sermayenin sınırlarının genişlediği, piyasaların serbestleştirildiği ve özelleştirmenin teşvik edildiği bu süreçte ulus devletlerin ekonomik müdahaleleri azalmış, küresel ekonomideki merkezi rolü zayıflamıştır (Harvey, 2005). Ulus devletler küresel piyasalarda giderek daha az belirleyici hale gelirken karar alma süreçlerinde küresel ekonomik aktörlerin, çok uluslu şirketlerin ve büyük şehirlerin etkisi artmıştır (Sassen, 2001). Bu dönüşümlerle birlikte daha önceleri ulus devletler tarafından gerçekleştirilen sermaye, mal ve bilgi akışları kentler tarafından gerçekleştirilmeye başlamıştır. Bu bağlamda, dünya genelinde birçok kent yönetimi yoğun bir rekabete girmiş, bu da yerel yönetimlerin neoliberal politikaları benimsemesine ve kentlerini küresel sermaye için cazip hale getirecek projelere yönelmesine neden olmuştur (Öktem, 2006). Ulus ötesi sermayenin kentlerde örgütlenmesi kentlerin dokusunu ve kentlerde yaşayanların gündelik yaşantısını önemli ölçüde değiştirmiştir (Harvey, 2014).

Neoliberal kentsel dönüşüm olarak adlandırılan, sermaye, yerel yönetimler ve merkezi yönetimin iş birliğiyle ortaya çıkan ve sermaye birikiminin yeni yollarını yaratan bu sürecin soylulaştırma, ticarileştirme (bkz. Harvey, 2015; Zukin, 1995) özelleştirme (bkz. Harvey, 2008), güvenlikleştirme (bkz. Mitchell, 2020; Diebäcker 2014, s. 41-44; 55-62; Löw, Steets ve Stoetzer, 2007, s. 138;) gibi birbirini tamamlayan farklı enstrümanları vardır.

Kentsel kamusal mekânın dönüşümünde en temel enstrüman soylulaştırmadır. Soylulaştırma fordist üretim biçiminden post-fordist üretim biçimine geçişte kentsel üst yapıya ait bir kavram olarak nitelendirilebilir. Bu süreçte sermayenin talep ettiği biçimde devlet ve yerel yönetimler kent içi bölgeleri sanayiden arındırırken, kentsel yenileme ve mekânsal dönüşümle kent içindeki mekânlarda yeni bir sınıfsal yapı ve mekânsal ayrışma ortaya çıkmıştır (Smith, 2002). Kent merkezi sanayiden arındırılırken eski sanayi bölgeleri veya düşük gelirli mahalleler, post-fordist üretimle ortaya çıkan yüksek gelir gruplarının ilgisini çekmek amacıyla yeniden yapılandırılmış, bu da yerel sakinlerin yerinden edilmesine ve sosyal dokunun değişmesine yol açmıştır (Smith, 1996). Bu bağlamda, soylulaştırma, kentsel mekânın ekonomik ve estetik olarak

yeniden yapılandırılması kadar, o mekânda yaşayan insanların hayatlarının ve toplumsal yapının da köklü bir dönüşümüdür (Lees, Slater ve Wyly, 2008). Soylulaştırma sürecinde kentsel kamusal mekânlar, bu dönüşümün hem sembolü hem de aracı olarak merkezi bir rol oynar. Soylulaştırmanın etkilerinin en görünür hale geldiği kentsel kamusal mekânlar yeni ve daha varlıklı sakinlerin yaşam tarzlarına hitap edecek şekilde yeniden düzenlenir. Parklar, meydanlar ve diğer kamusal mekânlar, soylulaştırmanın kültürel ve sosyal sermayesini artırmak amacıyla yenilenir, bu da yerel halkın bu mekânlara erişimini (Mitchell, 2020) ve bu alanlardaki geleneksel sosyal pratiklerini tehdit eder (Zukin, 1995). Ve bu süreç genellikle güvenlikleştirme politikaları ile desteklenir.

Soylulaştırma süreci, kentsel kamusal mekânların ticarileştirilmesiyle doğrudan bağlantılıdır; çünkü bu süreç, mekânların ekonomik değerinin artırılması amacıyla, toplumsal çeşitliliğin azalmasına ve daha yüksek gelir gruplarına hitap eden ticari faaliyetlerin yaygınlaşmasına yol açar. Bunun en çarpıcı örneklerinden biri kentlerin giriş kapısı olarak nitelendirilebilecek tren istasyonlarının veya havalimanlarının alışveriş merkezi şeklinde tasarlanmasıdır². Kentler alışveriş veya gastronomi caddeleriyle tüketebilen ve alışverişe meraklı kişilerin veya turistlerin tüketici davranışlarına hitap eder hale gelmiştir ve bu durum “yeni kentsel deneyimin belkemiği”ni oluşturur (Madanipour 2014, s. 72). Harvey’in (2014; 2008) kentin sermaye tahakkümünde metalaşması olarak adlandırdığı bu süreçte farklı zevklere sahip olan ve satın alma gücü düşük olan diğer nüfus gruplarına hitap edilmez ve bu durum onların zımmen de olsa kamusal kentsel mekânların dışında kalmalarına sebep olur. Ticarileştirmenin bir unsuru da özelleştirmedir. Özelleştirmede kamuya açık alanlar, özel şirketler tarafından işletilmekte veya geliştirilmektedir; bu da kamusal mekânların erişilebilirliğini ve demokratik kullanımını sınırlamaktadır (Harvey, 2008).

Çoğunlukla istikrarsız yaşam koşullarına sahip sokak popülasyonu da yeni kamusal kentsel mekânların ticarileşme ve tüketim işlevlerini sekteye uğratabileceği için görünmez kılınmak amacıyla güvenlik ve düzenleyici politikalar aracılığıyla kriminalize edilir, ötelenme gibi yaptırımlara maruz kalır, kamusal mekânda görünme hakkından mahrum bırakılırlar (Tarhan, 2021; Diebäcker, 2020).

Bu durumda kentsel kamusal mekânlar orta sınıf, beyaz, orta yaşlı, tüketicinin mekânı haline gelir. Kentsel kamusal mekânlar herkesin mekânıysa, kamusal alanların tek işlevli hale getirilmesi oldukça sorunludur. Kentleşme sürecinde gençler, çocuklar, yaşlılar, engelliler için tüketici olabilmelerini engelleyecek belli bariyerler kaldırılrsa da potansiyel tüketici işlevini yerine getiremeyecek olanlar ve hatta tüketimi sekteye uğratanlar olarak damgalananlar kentsel kamusal mekânın dışında tutulmaktadır

2 Knabe (2020) ilgili eserinde kentsel kamusal mekânların ticarileştirilmesi ve özelleştirilmesinin sembolik örneklerinden biri olarak 2000 yılında gerçekleştirilen Köln Tren İstasyonu’nun dönüşüm projesini ve sonuçlarını ele alır.

(Huber, 2014, s. 5). Oysaki kentsel kamusal mekânlar yasalarla belirlenmiş bir suç ortaya çıkmadığı müddetçe kullanıcıları tarafından işlevleri belirlenecek mekânlar olmalıdır (Huber, 2014, s. 5). Bu durumda tüketici işlevi olmayanları veya tüketicinin önünde engel kabul edilenleri dışlamanın meşrulaştırılmış mekanizmalarına ihtiyaç duyulur. Düzen ve güvenlik söylemi çerçevesinde kriminalize etmek bu mekanizmaların başlıcalarındandır. Bu süreçte iktidar güvenlik ve düzen söylemini kentsel kamusal mekânın tasarımı için araçsallaştırır. “Kentsel kamusal mekân güvenlik adına tahkim edilmeye ve radikal bir biçimde dönüşüme uğramaya” başlar (Mitchell, 2020, s. 12).

Güvenlik kavramı nesnel olarak sabit bir kavram değildir. Farklı çıkar gruplarının temsil ettiği farklı güvenlik tanımları ve durumları vardır. Hangi güvenlik fikrinin baskın olarak söylemi belirleyeceği her zaman siyasi olarak kimin güçlü olduğuna ve çoğunluğun neyi ‘normal’ olarak algıladığına bağlıdır. Davranışları veya varlıkları normlara uymayanlar, toplumsal düzeni bozan kişiler olarak tanımlanır. Bu söylem daha sonra sosyal dışlanmayı tamamlayan yasal düzenlemelere, yapısal tasarımlara, teknik önlemlere ve hatta normal insanların norm dışı olanlara kişisel müdahalelerine bile dönüşebilir. Kentsel kamusal mekânlar normallik ve sapma ilişkilerinin inşa edildiği, çoğunluk ve azınlık ilişkilerinin düzenlenerek söylemsel olarak iletildiği ve ötekine dayatıldığı neoliberal güvenlik tertibatlarının kristalleşme noktalarıdır (Diebäcker ve Hofer 2020, s. 137). Özellikle düşük gelirli mahallelerde, evsizler, sokak sanatçıları ve gençler gibi marjinal grupların kentsel kamusal alanlardaki varlığı, güvenlik gerekçesiyle kısıtlanmakta ya da tamamen yasaklanmaktadır. Bu süreçte, güvenlik ve düzen söylemi, kentsel kamusal alanların sosyal kontrol araçlarıyla donatılmasını ve bu alanlarda sıkı bir denetimin uygulanmasını meşrulaştırır (Low ve Smith, 2006).

Bir mekân, durum, grup veya kişi ‘bir güvenlik sorunu olarak algılandığında veya sorun haline getirildiğinde, nüfusun büyük kesimlerinin korku ve endişesi, dolayısıyla güvenikleştirme talepleri artar (Reutlinger, 2020). Burada söz konusu olan bireylerin şiddet deneyimleri ve karşılaştıkları gerçek tehlikeler değildir. Güvenikleştirme talebinin kaynağı söylem dolayısıyla ortaya çıkan öznel suç korkusudur. Özellikle kentsel kamusal mekâna bağımlı evsizler, uyuşturucu bağımlıları, seks işçileri, dilenciler, göçmenler ve yoksullar kentsel kamusal mekânları kendilerine mal eden sokak popülasyonu sorunlaştırmanın ve güvenikleştirme taleplerinin nesnesidirler (Reutlinger, 2020; Arhant, 2020).

Nihayetinde soylulaştırma ve ticarileştirmeyi meşrulaştıran güvenlik ve düzeni sağlama söylemi, kentsel kamusal mekânın demokratik niteliğini zayıflatmakta, kent mekânındaki sosyal adaletsizliklerin derinleşmesine katkıda bulunmakta ve bu alanları, toplumun yalnızca belirli kesimlerinin faydalanabileceği sterilize edilmiş mekânlara dönüştürmektedir. Ancak bu durum, yerinden edilen toplulukların adalet talepleri

doğrultusunda toplumsal direniş, alternatif mekân ve kentsel stratejilerin geliştirilmesine de zemin hazırlamaktadır (Mayer, 2007). Kentsel kamusal mekânlar, farklı aktörler arasında mücadele yoluyla toplumsal olarak üretilir ve sürekli olarak değişir; mekânın üretimi sabit bir durum değil, bir süreçtir (Mayer, 2013; Gibson, 2011). Bu bağlamda, neoliberal kentsel dönüşüm, sadece ekonomik ve mekânsal bir yeniden yapılanma süreci olarak değil, aynı zamanda toplumsal çatışmaların ve direnişlerin sahnesi olarak da anlaşılmalıdır. Sosyal olarak eşitsiz ve farklı konumdaki bireyler veya guruplar bu çatışmalara farklı biçimlerde dahil olabilirler. Birtakım farklı nedenlerle sokaklarda olan, sosyal dışlanma içerisindeki sokak popülasyonu ise genellikle gündelik yaşamda vermiş oldukları hayatta kalma mücadelesi ile kentsel çatışmalara dahil olmakta ve kentsel tahsisat düzenini sorgulamaktadırlar (Mitchell, 2020; Harvey, 2008). Lefebvre'in mekân ve kent hakkı kavramında kristalleştirilebilecek bu çatışma ve direniş kentsel hizmetlere erişimle birlikte kentlerin üretimindeki temel dinamikler üzerinde (Harvey, 2017) ve karar alma süreçlerinde (Mitchell, 2020) söz sahibi olmayı içermektedir.

Kent, Kentsel Kamusal Mekânlar ve Kent Hakkı

Lefebvre'in mekân teorisi, kentsel kamusal mekânların anlaşılmasında önemli bir rol oynar. Lefebvre'e (2015) göre, mekân sadece fiziksel bir yer değil, aynı zamanda toplumsal ve ekonomik ilişkilerin, güç dinamiklerinin ve ideolojilerin yansıtıldığı ve yeniden üretildiği bir alandır. Buradan yola çıkarak Lefebvre (2016;1996) kenti tüm toplumun katılma hakkına sahip olduğu bir yapıt olarak ele alır. Kent insanlara farklı olanla karşılaşma, farklı olanı tanıma ve etkileşime girme imkânı verir.

Kentsel mekânlar, Lefebvre için, toplumsal çatışmaların ve direnişlerin yoğunlaştığı, iktidarın ve sermayenin etkisinin en belirgin hale geldiği yerlerdir. Kentsel mekânlar, kapitalist üretim ilişkileri çerçevesinde sürekli olarak yeniden şekillendirilir. Neoliberal politikaların etkisiyle kentsel mekânlar, sermaye birikimini maksimize etmek amacıyla ticarileştirilmiş, özelleştirilmiş ve erişim açısından belirli guruplar buralardan dışlanmıştı. Ancak bu mekânlar, kapitalist birikim süreçlerinin araçları haline gelirken, aynı zamanda bu süreçlere karşı direnişin de merkezi konumunda yer alır (Lefebvre, 2015). Lefebvre'e (1996) göre, kentsel mekânlar toplumsal hareketlerin ve direnişin doğduğu alanlardır; bu da kentsel mekânları sabit değil, sürekli olarak dönüşen dinamik yapılar haline getirir.

Kentsel kamusal mekânlarda farklı aktörler arasındaki mücadele yalnızca bu aktörlerin toplumsal ve ekonomik çıkarları ile sınırlı kalmaz; mekânın bizzat kendi veçheleri olan "yaşanan", "algılanan" ve "tasarlanan" mekânlar arasındaki mücadele de bu dinamiğin ayrılmaz bir parçasını oluşturur (Tarhan, 2021). Lefebvre'e göre (2014, s.63) algılanan mekân, gündelik pratiklerin ve rutinlerin gerçekleştiği fiziksel ve somut alanı ifade eder. Tasarlanan mekân ise planlayıcılar, mimarlar ve yöneticiler gibi güçlü aktörler tarafından soyut bir düzlemde yaratılan, normatif ve ideolojik bir

mekânsal düzenlemeyi ifade eder. Yaşanan mekân ise bireylerin kişisel deneyimleri ve toplumsal etkileşimleriyle farklılaşan, aykırılaştıran ve özgürleşen mekânları temsil eder. Kentsel kamusal mekânlarda yaşanan mücadele, yalnızca farklı aktörler arasındaki bir çatışma değil, aynı zamanda mekânın bu üç farklı boyutu arasındaki bir gerilim ve dönüşüm sürecidir. Neoliberal politikaların etkisiyle ticarileştirilen ve özelleştirilen kamusal mekânlar, tasarlanan mekânın hegemonik bir ürünü olarak karşımıza çıkar. Ancak, bu mekânlar aynı zamanda gündelik yaşam pratikleri ve toplumsal direnişler aracılığıyla yaşanan mekânlar olarak da yeniden şekillenir. Kentsel mekânda yaşanan çatışmalar tasarlanan mekânın hegemonik düzenine karşı, yaşanan mekânın direnişi olarak da ortaya çıkar. Yaşanan mekânlar gündelik yaşam pratikleri üzerinden toplumsal direnişin sahnesi haline gelir (Tarhan, 2021).

Kentsel kamusal mekânda aktif olma ve mekânın hâkim normlara aykırı biçimde kullanılması iktidarın mekân üzerindeki hakimiyetini sarsıcı bir etki yaratır (Bayat, 2006). De Carteau (2008) bu süreci güç sahibi olanların rasyonel stratejilerine karşı güçsüzlerin geliştirdiği yaratıcı taktikler olarak niteler. Egemen mekânın manipülasyonu ile oluşan soyut mekân, karşı hegemonik güçlerin gündelik yaşamda geliştirdikleri taktiklerle yeniden şekillendirilir. Kamusal mekân, bu bağlamda, sadece bir sahne değil, aynı zamanda insanların üzerinde hak iddia ettiği ve dönüştürdüğü bir alan haline gelir. Sokaklar, bu çatışmanın en görünür olduğu yerlerden biri olarak, kurumsal ifade imkânı olmayanlar için kolektif bir ifade alanı sunar (Bayat, 2006, s. 55).

Bu kolektif ifade Lefebvre'in kuramsallaştırmasında "kent hakkı" (2016) kavramında billurlaşır. Bu hak, bireylerin kent mekânının kapitalist birikim süreçleri çerçevesinde yeniden yapılandırılmasına karşı kolektif bir talebi ifade eder. Lefebvre'in kent hakkı kavramı, özellikle neoliberal dönüşüm süreçlerinin eleştirisinde merkezi bir role sahiptir. Neoliberal politikalar, kentsel mekânları ticarileştirerek ve özelleştirerek, bu mekânları toplumsal yaşamdan koparmakta ve belirli grupların yararına olacak şekilde yeniden yapılandırmaktadır. Bu süreç, kentsel mekânın kolektif üretimi üzerindeki demokratik kontrolün zayıflamasına ve kentsel alanların belirli bir elit grup tarafından sahiplenilmesine yol açmaktadır.

Kent hakkı kavramı, bu duruma karşı bireylerin ve toplulukların kentsel mekân üzerindeki kontrolü yeniden ele geçirmesi gerektiğine dair bir direniş çağrısı niteliğindedir (Harvey, 2012). Kent hakkı, bireylerin sadece kentsel hizmetlere erişim hakkı değil, aynı zamanda kentsel mekânların üretimi ve bu süreçlerde karar alma hakkını da içerir (Lefebvre, 2016). Lefebvre'in çalışmaları, kentsel kamusal mekânların toplumsal adalet mücadelesinde kritik bir rol oynadığını ve bu mekânların toplumsal olarak yeniden sahiplenilmesi gerektiğini vurgular. Bu bağlamda, Lefebvre'in teorik mirası, neoliberal kentleşmeye karşı direnişin ve toplumsal adaletin inşasında önemli bir kaynak olarak değerlendirilmektedir.

Lefebvre'in, mekânın toplumsal üretimi ve kent hakkı üzerine yaptığı vurgular, sokak sosyal hizmetinin, savunmasız grupların kentsel mekâna erişimlerini savunma ve bu mekânların demokratik kullanımı için mücadele etme misyonuyla örtüşür. Neoliberal kent politikalarının etkisiyle kamusal alanların ticarileştirilmesi ve belirli grupların dışlanması süreçlerine karşı, sokak sosyal hizmeti, Lefebvre'in belirttiği gibi, bu alanların yeniden sahiplenilmesi ve kolektif kullanımı için aktif bir direniş ve savunuculuk rolü üstlenebilir. Bu bağlamda, sokak sosyal hizmeti, kent hakkının gerçekleştirilmesi için kritik bir araç olarak değerlendirilebilir. Bununla birlikte sokak sosyal hizmeti aynı zamanda hegemonik güçlerin düzen aygıtı olarak araçsallaştırılma potansiyeline de sahiptir. Uygulama güvenlikleştirmenin yumuşak ve öncü stratejisi olarak işlev görebilir (Arhant, 2020). Dolayısıyla, sokak sosyal hizmeti mekânın kamusal olarak yeniden sahiplenilmesi ve kullanımı mücadelesinde önemli ama çelişkili bir role sahiptir.

Lefebvre'in mekân anlayışı, sokak sosyal hizmetinin çelişkili konumunu ve kentsel alandaki rolünü sorgulamak için güçlü bir zemin sunar. Onun mekân ve kent hakkı kavramları, sokak sosyal hizmetinin neoliberal kentsel dönüşüm süreçlerinde nasıl bir çelişki ve potansiyel barındırdığını anlamamıza olanak tanır. Ayrıca sokak sosyal hizmetinin, müracaatçısının kent hakkını savunma potansiyelini harekete geçirebilmesi için benimsemesi gereken yaklaşımlar üzerine bir değerlendirme yapma imkânı sunar.

Teoride Sokak Sosyal Hizmeti

Sokak sosyal hizmeti 1950'lerden bu yana Kıta Avrupası'nda ve Anglo Sakson dünyada marjinalleştirilmiş veya sorunlu olarak etiketlenen, erişilmesi zor guruplarla düşük eşikli çalışmanın bir tekniği ve sosyal içermenin gereği olarak yaygın ve yerleşik bir uygulama olmuştur (Arhant, 2020; Kloppenburg ve Hendriks, 2010). Sokak sosyal hizmetinin hedefindeki kişilerin refah hizmetlerinin sonuç odaklılığına ve koşullarının katılığına uyum sağlayamayan, klasik sosyal hizmetlerin sunumunda "boşluklardan düşen" bireyler ve guruplar olduğu söylenebilir (Hill ve Laredo, 2019). Ofis temelli çalışmalar bu birey veya guruplara erişmeyi, onlar için erişilebilir olmayı başaramamışlardır (Diebäcker ve Wild, 2020, s. 1).

Sokak sosyal hizmeti, temas kurma, bağlantılandırma ve savunuculuk hedefleriyle, müracaatçının bulunduğu yerde, sosyal çalışmacının aktif olarak müracaatçıyı aradığı ve inisiyatif aldığı düşük eşikli bir uygulamadır (Vodeb ve Spruk, 2019). Sokak sosyal hizmetinde düşük eşikli bir yaklaşım benimsenmesi, hizmet sunma sürecinde teklif edilen desteğin müracaatçı tarafından kabul edilmesi için yönetsel bir gerekliliktir. Bu yaklaşım, sosyal çalışmacının kendisini ve müdahaleyi dayatmak yerine, müracaatçının ihtiyaçlarına ve tercihinine duyarlı olmasını zorunlu kılar. Bu nedenle uygulamada temas kurma erişmekten ziyade erişilebilir olma yoluyla sağlanır. Sokak sosyal çalışmacısının sokaktaki varlığı, sokak popülasyonu için farklı zamanlarda

farklı anlamlar taşıyabilir ve bu durum, sosyal çalışmacının dikkatli bir şekilde hareket etmesini gerektirir (Gibson, 2011). Sokak sosyal çalışmacısı, kimi durumlarda danışmanlık ve güven veren bir destek kaynağı olarak görülürken, kimi zaman ise bireylere sürekli gözlem altında oldukları hissini veren bir kamu görevlisi olarak algılanabilir. Çalışmacının bu olasılığın farkında olması, yalnızca ihtiyaç duyulduğunda destek sağlayarak, talep edilmediğinde ise bireyleri rahatsız etmemesi beklenmektedir. Bu nedenle, sokak sosyal hizmetinde erişmekten ziyade ulaşılabilir olmaya ve popülasyon için uygun zamanda bir erişim alanı yaratmaya odaklanılır (Gibson, 2011, s. 191-192). Yine aynı sebeple klasik ofis temelli sosyal hizmetlerin aksine, uygulamada mutlak bir değişim hedefi yoktur. İnsanların bulunduğu yerde yaşam koşullarını iyileştirme ve onların yaşamları üzerinde olumlu bir etki bırakma uygulamanın öncelikli amacıdır (Andersson, 2013).

Sokak sosyal hizmetini yapılandıran bir diğer unsur ise kentsel kamusal mekânlar ve sokak popülasyonunun gündelik yaşam deneyimleri hakkındaki bilgisidir (Vodeb ve Spruk, 2019; Kahraman, 2024b). Sosyal çalışmacı ve müracaatçı arasında gerçekleşen sosyal etkileşim, mekânın özelliklerine dayalı olarak kurulur. Dolayısıyla mekân ve mekânla vuku bulan sosyal ilişkiler ve güç ilişkileri sokak sosyal hizmeti uygulaması için merkezidir (Gibson, 2011, s. 124). Kentsel kamusal mekânın farklı aktörlerinin sokak sosyal çalışmacısından beklentileri farklı olabilir. Örneğin kamu otoriteleri sokak sosyal çalışmacılarını sorunlu durumları kontrol altında tutabilmek için istihdam ederler ve onlara yükümlülüklerle dengelenmiş metodolojik gereklilik olan (esneklik, düşük eşiklilik, kabul vb.) belirli ayrıcalıklar tanır (Cefaî, 2014). Yerel halk vergileriyle istihdam edilen sokak sosyal çalışmacılarının güvenli olmasını istedikleri mekânı gözetlemelerini ve sokak popülasyonu ile aralarında arabuluculuk yapmalarını bekleyebilirler (Gibson, 2011, s. 81). Sokak popülasyonu ise kendi kültürleri dışında biri tarafından olduğu gibi kabul edilebileceği, yargılanmayacağı, ihtiyaç duyulduğunda erişebileceği bir ilişki kurma beklentisi içerisindedir. Tüm bu farklı beklentilere rağmen sokak popülasyonunun sokak sosyal çalışmacısından beklentileri uygulamanın metodolojik gerekliliklerini oluşturur. Zira bu beklentiler yerine getirilemeden sokak sosyal çalışmacısının arz odaklı bir ilişki kurarak uygulamayı başlatabilmesi mümkün değildir. Bu noktada uygulamanın temel dinamiğinin sosyal çalışmacının, müracaatçısını değerli ve biricik kabul etmesi ve bu doğrultuda ilişki kurmasıdır (Wyss, 2020; Gibson, 2011; Mikkonen ve ark., 2007). Uygulamanın merkezinde ise müracaatçının ihtiyaçları yer alır. Böylece, sokak sosyal hizmeti müracaatçının bireysel ihtiyaçlarını gözeten, insan onuruna ve kendi kaderini tayin hakkına saygılı, esnek ve kapsayıcı bir diyalog süreci olarak konumlanır.

Bu sokak sosyal çalışmacısından farklı beklentileri olan diğer aktörlerin beklentilerinin önemsiz olduğu anlamına gelmez. Sokak sosyal hizmetinde sosyal çalışmacı kamusal kentsel mekânda çalışıyor olmak dolayısıyla bir yandan kentsel

kamusal mekândaki diğer aktörlerle müracaatçısının ihtiyaçları giderme temelinde arabulucu rolünü sürdürür, diğer yandan müracaatçısının biricikliği ve olduğu gibi kabul edilmesi metodolojik ve etik gerekliliği ile savunucu rolündedir; müracaatçısını yetkililere, iktidara ve kamusal mekândaki diğer aktörlere karşı temsil eder (Wyss, 2020). Bu durum sosyal çalışmacı için çatışmalı bir alan yaratır.

Müracaatçının ihtiyaçlarına yönelme ve savunuculuk sokak sosyal hizmetinde güvene dayalı ilişki kurabilmenin ön koşulu ve meslek etiğinin gereğidir. Bununla birlikte sokak çalışmacısını istihdam eden veya fon sağlayan kuruluşların çıkarlarının tamamen göz ardı edilmesi ve sadece müracaatçıların çıkarlarının dikkate alınması gerçekçi değildir. Böyle bir konum kişinin içinde bulunduğu güç dengelerini idrak edemediği naif bir savunuculuk olur (Wyss, 2020). İhtiyaç yönelimine dayalı kurulan ilişkilerde her zaman bir miktar araçsallaştırılma söz konusu olabilir. Bu ilişkilerde güç dağılımı nedeniyle kaynağa sahip olan taraf çıkarlarını korumakta her zaman daha avantajlıdır. Bu nedenle bu dengesizliğin farkında olup müracaatçının çıkarlarına gereken önemi vermek sosyal hizmet uzmanlarının sorumluluğunda olan etik bir gerekliliktir. Bu nedenle, günlük işlerde ve genel değerlendirmelerde sokak sosyal çalışmacısı kendi uygulamasını ve kurumsal prosedürlerini sürekli olarak eleştirel bir değerlendirmeye tabi tutmalı, sürekli bir akıl yürütme içerisinde olmalıdır (Wyss, 2020; Cefaï, 2015).

Bunun koşulu da sokak sosyal çalışmacısının kentsel kamusal alanı güç ilişkileri ve gündelik hayat pratikleri açısından izlemesi ve analitik bir değerlendirmeye tabi tutmasıdır (Gibson, 2011, s. 113;115). Kentsel kamusal alandaki farklı ve çatışan beklentiler içerisinde sokak sosyal hizmeti; sokak popülasyonu ve sokak sosyal çalışmacılarının performanslarının kamusal alanın değişken sosyo-mekânsal dinamiklerine göre sürekli olarak müzakere edildiği ve ayarlandığı karmaşık bir sosyal etkileşimdir (Gibson, 2011, s. 139). Bu etkileşim kamusal alanda olanlardan etkilendiği gibi aynı zamanda Lefebvre'in (1996) "mekânın sahiplenilmesi" teorisine uygun olarak, kamusal alanın normatif düzenlenmesine karşı çıkan, basitçe bir kamusal alanda olmanın ötesine geçen, kamusal alanı yeniden tanımlayan ve kent hakkı üzerinde dönüşümsel potansiyeli olan politik bir uygulama olması anlamına da gelir.

Tüm bu dinamik süreci anlayabilmek için neoliberal kentsel dönüşümün sokak ve sokak sosyal hizmeti uygulamasının pratikteki etkilerine bakmak, çelişkileri analiz etmek ve kent hakkı için uygulamanın potansiyellerini harekete geçirebilecek mesleki stratejiler geliştirmek gereklidir.

Pratikte Sokak Sosyal Hizmeti ve Çelişkileri

Neoliberal kentsel dönüşümün soylulaştırma, ticarileştirme ve güvenikleştirme gibi araçları, sokak popülasyonu ve diğer marjinal grupların gündelik yaşam pratiklerini

ve kentsel kamusal mekânı deneyimleme biçimlerini derinden dönüştürmektedir (Diebäcker ve Hofer, 2020, s. 137; Mitchell, 2020). Bu bağlamda, sokak sosyal hizmeti uygulayıcıları da bu dönüşümlerin etkisiyle uygulama stratejileri ve metodolojilerinde sorunlarla karşılaşabilmekte, uygulamalarında değişiklik yapma gereksinimi duyabilmektedirler. Metodolojik zorlukların yanı sıra, sokak sosyal hizmeti, neoliberal kentsel dönüşüm araçlarının bir parçası hâline gelme riskiyle de karşı karşıya kalmaktadır. Bu durum, uygulamada etik açmazları da beraberinde getirmektedir.

Sokak sosyal hizmetlerinin metodolojik çelişkileri, kentsel kamusal alanın kullanımına yönelik düzenlemelerle ortaya çıkmaktadır. Bu iktidar düzenlemeleri farklı biçimlerde tezahür edebilir. Özellikle kentsel kamusal mekânın tasarımına dair pratikler, sokak popülasyonunun gündelik yaşamını doğrudan etkileyen temel müdahalelerden biridir. Örneğin, sokak popülasyonunun kullanımına uygun olan bankların kaldırılması, bu düzenlemelere klasik bir örnek teşkil etmektedir. Hasmane mimari (*hostile architecture*) olarak adlandırılan bu tasarımlar bireylerin kentsel kamusal mekânlardaki davranışlarını kısıtlamak için kasıtlı olarak geliştirilmiş bir tasarım stratejisidir (Single Homeless Project, 2024). Evsiz önleyici dikenler, yatmayı engelleyen banklar, ATM'lerin açık hale getirilmesi ve mağaza önlerindeki oturma imkânını kısıtlayacak eğimli yüzeyler, hasmane mimarinin en bilinen örneklerindedir.³ Bu tür tasarımsal önlemler, evsizleri ve kamusal alanda bir araya gelen gençleri uzaklaştırmayı ve dışlamayı amaçlamaktadır. Uzaklaştırmaya yönelik bir diğer yumuşak yöntem, savunucu sivil toplum kuruluşları tarafından 'insanlık dışı işkence yöntemi' olarak nitelendirilen (Gelt, 2023) ve özellikle tren istasyonları ya da metrolarda kullanılan yoğun ışıklandırma ve sürekli çalınan klasik müzik gibi unsurlardır.⁴

Bu tür yumuşak uzaklaştırma stratejilerinin yanı sıra, bazı durumlarda sokak popülasyonunun davranışlarına polis, sağlık ve sosyal hizmet uzmanları aracılığıyla doğrudan müdahale edilebilmektedir. Bu tasarımsal ve davranışsal düzenlemelerin en temel hedefi sokak popülasyonunun görünürlüğünü azaltmaktır, en belirgin sonucu ise sokak popülasyonunun hareketli hale gelmesidir (Arhant, 2020; Gibson, 2011). Genellikle, polis varlığı ve uyarısı, sokak popülasyonunun hareket etmesine neden olmaktadır. Hukuki bir düzenleme veya yaptırım olmasa bile, polis takdir yetkisini kullanarak sokak popülasyonuna müdahalede bulunabilir ve buldukları yeri terk etmelerini isteyebilir. "Gri alan" olarak adlandırılabilir takdir yetkisi kolluğun vermiş olduğu anlık, çoğunlukla kayda geçmeyen kararları kapsar ve polisin hangi yasaları, ne zaman, kime karşı uygulayacağına, hangi davranışları tolere edip hangilerine cezai müeyyide uygulayacağına karar verme yetkisini içerir (Gibson, 2011, s. 152). Polisin takdir yetkisinin belirleyici unsuru kamu yararı olarak görülse de kentsel kamusal mekânların özelleştirilmesi durumunda bu yetki, çoğunlukla mülk sahipleri,

3 Uygulama örnekleri için bkz. Petty, 2016; Rosenberg, 2020; Bekaroğlu Doğan, 2020.

4 Uygulama örnekleri için bkz. Olmos, 2023; Clarke, 2018.

iş dünyası liderleri ve tüketicilerin çıkarlarını önceleme eğilimindedir. Bu durum, sokak popülasyonu ve daha geniş bir kamuoyunun menfaatlerinin göz ardı edilmesine yol açmaktadır (Gibson, 2011, s. 149).

Bazı durumlarda herhangi bir uyarı yapılmadan, koluğun sadece varlığı sokak popülasyonunun harekete geçmesi için yeterli olmaktadır. Sokak popülasyonu koluğun uyarı ve göz altlarından kaçınmak amacıyla taktiksel olarak hareket etmektedir (Gibson, 2011, s. 152). Sokak popülasyonunun artan hareketliliği ve görünmezlik çabaları, sokak sosyal hizmetini metodolojik ve etik açıdan karmaşıklaştıran unsurlardan biridir. Sokak sosyal hizmetinin köprü olma, iletişim kurma, sabit yerlerde buluşma, yerel aktörler, mekân ve coğrafyaya aşinalık kazanma gibi ayırt edici özellikleri, taktiksel hareketlilik karşısında giderek silikleşmektedir. Geçmişte, sokak popülasyonunun nerede bulunacağı ve onlara kolayca ulaşılacağı varsayılmaktaydı; ancak cezalandırıcı polis uygulamaları ve yeni gözetim teknikleri nedeniyle bu varsayım artık geçerliliğini yitirmiştir. Erişim sağlamak, erişim sağlanan bir vakaya tekrar ulaşmak neredeyse imkansızlaşmıştır. Sokak sosyal hizmetinin merkezinde yer alan bağlantı kurma ve sokakta istikrarı sağlama, bu yeni hareketlilik karşısında büyük ölçüde zorlaşmaktadır (Gibson, 2011, s. 159-180). Kolluk kuvvetlerinin uyguladığı öteleme, bertaraf etme ve hareketliliği artırma politikaları aynı zamanda yerel aktörlerle iş birliği geliştirme fırsatlarını da zayıflatmaktadır. Bu durum, sokak sosyal hizmetlerinin, sokak popülasyonunun gereksinim duyduğu desteklere ulaşma şansını ciddi biçimde zedelemektedir (Gibson, 2011).

Bir diğer önemli mesele, sokak popülasyonunun, sosyal hizmet çalışanlarını bulabilecekleri güvenli ve sabit yerlere erişiminin, müracaatçı hareketliliğine bağlı olarak çalışanların hareketliliği de arttığı için zorlaşmasıdır. Sokak sosyal hizmetinde erişim en temel metodolojik gerekliliklerdendir ve erişimin anlamı genellikle erişilebilir olmaktır. Sokak sosyal hizmet çalışanlarının görünürlüğü ve erişim çabaları sokak popülasyonu için farklı anlamlar taşıyabilir. Kimi zaman bir danışman, destek sağlayıcı veya güven unsuru olarak algılanırken, kimi zaman da sürekli gözlenme hissi uyandıran ve hayatın olağan akışı içerisinde istenmeyen bir figür olabilir (Gibson, 2011, s. 191-192). Bu ikilem, sosyal hizmet çalışanlarının ihtiyaç anında ulaşılabilir olması, fakat istenmediğinde rahatsızlık vermemesini zorunlu kılmaktadır. Bu nedenle çalışmacının nerede ve nasıl bulunabileceğine dair tutarlılıklar yine uygulamanın temel metodolojik gerekliliklerindedir.

Polisin sert uygulamaları ve süpürme-öteleme politikalarının bir diğer önemli sonucu, sokak popülasyonunun daha az görünür yerlere doğru hareket etmesidir. Bu durum sokak popülasyonunun kendi kültürü içine kapanmasına, tutarlı sosyal ağlarının bölünmesine ve daralmasına neden olur. Ayrıca, sokak popülasyonunun itildiği arka sokaklar hem daha tehlikeli hem de gündelik ihtiyaçları karşılamak için elverişsiz

ortamlardır. Ravenhill'in (2008) araştırmasında da belirtildiği gibi, sokakta yaşayan bireylerin bu durumdan çıkmalarında en etkili faktörlerden birinin profesyonellerin sosyal ağlarında yer alması ve profesyonellerle kurulan ilişki olduğu göz önünde bulundurulduğunda süpürme ve öteleme politikalarının, bireylerin savunmasızlıklarını farklı açılardan derinleştirdiği açıkça görülmektedir. Dahası bu süreç, sokak popülasyonunun “kamuoyu algısından silinmesine, toplumsal vicdanın dışına itilmesine ve dolayısıyla sosyal desteklerden mahrum kalmasına neden olmaktadır” (Gibson, 2011, s. 181-192).

Bu metodolojik zorluklarla birlikte sokak sosyal hizmeti meslek etiği ile ilgili olarak da çelişkili pozisyonlar içerisinde kendisini bulmaktadır. Reutlinger (2020, s. 48-49) sokak sosyal hizmetinin kentsel kamusal mekânda yaşamış olduğu çelişkilerin “savunuculuk (tarafılık) ve tarafsızlık (çok tarafılık)”, “müracaatçı odaklılık ve mekân odaklılık”, “kamu düzeni ve güvenliği ile sosyal güvenlik” arasında yaşanan gerilimler çerçevesinde özetler. Savunuculuk veya tarafılık sosyal çalışmacının müracaatçısının çıkarlarını savunması anlamına gelirken, tarafsızlık ya da çok tarafılık ise tüm tarafların ihtiyaçlarına eşit mesafede durmayı ve tüm tarafların ihtiyaçlarını ve perspektiflerini dikkate almayı gerektirir. Müracaatçı odaklılık müracaatçının ihtiyaçlarına ve koşullarına odaklanmayı, mekân odaklılık ise mekâna veya ortama odaklanarak müdahalede bulunulmasını ifade eder. Kamu düzeni ve güvenliği ile sosyal güvenlik arasındaki fark ise, sosyal hizmetin ya toplumsal düzenin korunmasına ya da bireylerin sosyal refahının sağlanmasına odaklanmasını belirler.

Kentsel mekânın neoliberal dönüşümü, sokak sosyal çalışmacılarına tarafsızlık, mekân odaklılık, kamu düzeni ve güvenliğini sağlama gibi roller yüklerken, sosyal hizmetin etik ilkeleri, savunuculuk, danışan odaklılık ve sosyal güvenliği sağlama yönünde bir yaklaşımı zorunlu kılar. Sokak sosyal çalışmacıları, meslek etiğine uygun hareket etmekle yükümlü olmalarına rağmen, sıklıkla egemen güçler tarafından yönlendirilen ve istihdam edilen uzmanlar olarak görev yapmaktadır. Bu durumda sokak sosyal hizmetinin temel etik problemi sosyal çalışmacının bir kamu ajanı olarak süpürme politikalarının aracı haline getirilme potansiyelinde kendini göstermektedir.

Bu noktada istihdamı sağlayan egemenlerin uygulamaya yüklemiş oldukları anlam ve beklentilerin farkında olmak önemlidir. Cefai (2014), kentsel kamusal mekânlardaki sosyal çalışmacılardan beklentinin, “sorunlu” birey ve durumların kontrol altına alınması olduğunu belirtir. Sorunlu durum veya bireyleri kontrol altına almak için kamusal merciler sokak sosyal çalışmacısının mesleki becerilerini işe alır ve çalışmacılara uygulamalarını mümkün kılacak, yükümlülüklerle dengelenmiş belirli ayrıcalıklar tanır. Bu bağlamda, sokak sosyal hizmeti, kentsel kamusal mekânlarda düzenin korunması ve risklerin azaltılması için etkili bir araç olarak görülmektedir. Günümüz kentlerinde, sokak sosyal hizmetlerine, dışlama ve kontrol politikalarının

hem tasarımımda hem de uygulanmasında, polislik uygulamalarının öncesinde veya onlarla eş zamanlı olarak kritik bir rol verilmiştir (Simon, 2007, s. 166-167). Bu kritik rol iki şekilde yerine getirilebilir; uygulamanın bizatihi kendisi, sosyal çalışmacı ve müracaatçı arasında kurulan güvene dayalı ilişki yumuşak polislik olarak araçsallaştırılır, sokak popülasyonu toplumsal kurumlara ve düzene doğru massedilebilir. İkinci olarak sokak sosyal hizmetinin üretmiş olduğu bilgi ve kurmuş olduğu söylem sokak popülasyonunun dışlanması ve süpürülmesi için araçsallaştırılabilir. Bu süreç sokak sosyal hizmetini kent hakkından dışlanmayı pekiştiren bir mekanizma haline getirebilir. Szeintuch (2015) bu durumu, toplumsal olarak inşa edilmiş “ötekine karşı yumuşak bir polislik aracı” olarak sokak sosyal hizmetinin istismar edilme olasılığı olarak nitelendirmektedir. Bu perspektiften bakıldığında, sokak sosyal hizmeti, müracaatçıların günlük yaşamlarına doğrudan müdahale eden ve kentsel kamusal alanı “işgal eden” bir uygulama olarak görülebilir (Galuske, 2007, s. 274). Bu durum, sosyal çalışmacının müracaatçısının çıkarlarını zedeleyebileceği etik bir ikilem yaratabilir (Arhant, 2020; Tam, 2012; Mayrhofer, 2012).

Sokak sosyal hizmetine egemenler tarafından yüklenen misyon uygulamanın odağını sokak popülasyonundan ziyade ana akım toplumla olan ilişkiye kaydırmaktadır. Bir refah devleti hizmeti olarak sokak sosyal hizmetinden giderek daha fazla bir biçimde kentin prestij bölgelerinde topluluğun şikayetleri doğrultusunda müdahalede bulunması ve sorunlu olarak etiketlenen yerleri/gurupları izlemesi gibi bir beklenti ortaya çıkmaktadır. Bu durum koruyucu ve savunucu hedefleri olan düşük eşikli sokak sosyal hizmetini giderek tarafsızlığı vurgulayan arabuluculuk rolüne doğru kaydırmaktadır. Bu yeni rol, sosyal çalışmacının müracaatçı odaklı savunuculuktan uzaklaşıp, topluluğun genel çıkarlarını önceleyen ve sonuç odaklı, kısa vadeli müdahalelere yönelmesine yol açabilir (Diebäcker, 2020). Son on beş yılda, sokak sosyal hizmeti projelerinde, ekiplerin görünürliğini artırmaya yönelik özel kıyafetler ve sırt çantaları kullanma gibi artan girişimler bu durum için iyi bir örnektir. Görünürlüğün arttırılmasına yönelik bu girişimler, kentsel kamusal mekândaki farklı aktörlerin öznel güvenlik algısını güçlendirmeyi amaçlar, sokak sosyal çalışmacılarının savunucu rolünü silikleştirirken, arabulucu rolünü vurgular (Diebäcker ve Wild, 2020).

Sokak sosyal hizmetinin güvenlik politikalarıyla iç içe geçtiği bu süreç, uygulamanın asli amacını gölgeleyerek, sokak popülasyonuna yönelik desteği zayıflatma riskini ortaya çıkarır (Ferguson, Ioakimidis ve Lavalette, 2018; Ferguson ve Lavalette, 2014). Klasik olarak sosyal hizmet müracaatçı lehine tarafgir bir uygulamadır, müracaatçı merkezlidir. Mesleki bir tutum olarak savunuculuk, arabuluculuğa kaydığında, sosyal hizmet uzmanının güçsüz bireylerin yanında yer alması ve onların savunuculuğunu yapması gerekirken, güçlü tarafların etkisi altına girmesine yol açabilir. Bu çelişkili durumun mesleğin etik ilkeleri doğrultusunda yönetilebilmesi için sosyal çalışmacının öncelikle bu olgunun farkında olması gerekmektedir.

Sokak sosyal hizmetine egemen güçler tarafından yüklenen misyonun yanı sıra, bir diğer önemli etik tartışma, sokak sosyal hizmetinin ürettiği sorun söylemi ve bilgi üretimiyle ilgilidir. Sosyal sorunlar, sosyal hizmetin teorik çerçevesinde klasik referans noktaları olarak kabul edilse de (Staub-Bernasconi, 2018; 2013) bu kavram eleştirel bir perspektifle ele alınmalıdır. Sosyal olguların bu şekilde etiketlenmesi, toplumsal çatışmaların ve çelişkilerin ele alındığı, ancak bu meselelerin daha sonra düzen ve fikir birliğine indirgenerek basitleştirildiği bir süreci doğurur (Heiner, 2004). Sosyal sorunlar kavramı, toplumsal düzeni korumak amacıyla var olan toplumsal kurumların sabit ve değişmez olduğu varsayımına dayanan yapısalcı bir toplum anlayışına dayanır. Bu yaklaşıma göre, sosyal sorunlar, toplumda istenmeyen durumları belirleyen ve bu durumların çözümünden ziyade mevcut toplumsal düzenin sürdürülmesine odaklanan kategoriler olarak kabul edilir. Sosyal sorunlar, bu bağlamda, toplumsal çatışmaları ve eşitsizlikleri bireysel sapmalar ya da uyumsuzluklar olarak görür ve toplumsal kontrol mekanizmaları aracılığıyla bu sorunları çözmeye yönelik stratejiler geliştirir. Bu perspektif, sosyal sorunların toplumsal yapılar ve güç ilişkileriyle olan bağlantısını göz ardı ederek, bu sorunları yalnızca mevcut düzen içinde ele alır. Sosyal problemler, marjinalleşmiş bireylere yönelik damgalayıcı, kriminalize edici ve dışlayıcı müdahaleleri meşrulaştıran kategoriler olarak tanımlanabilir (Staub-Bernasconi, 2018). Bu sayede sorun kavramı güç ve tahakküm ilişkilerini, kamusal kentsel alandaki çatışmaları norm ve sapma sorunlarına dönüştürür.

Bu açıdan bakıldığında özellikle, sorun teşhislerinin seçiciliği ve bu teşhislerin ardından gelen kontrol önlemlerinin sosyal hizmet açısından ne kadar problemlili olabileceği açıktır. Bu nedenle özellikle evsizler, uyuşturucu bağımlıları ve gençlere yönelik sosyal hizmet uygulaması gerçekleştirirken güç ilişkileri ile düzen ve güvenlik düşüncesi çerçevesinde şekillenen hâkim söylemle ne amaçlandığının sorgulanması sokak sosyal hizmeti açısından büyük önem taşımaktadır (Diebäcker ve Hofer, 2020, s. 137). Killian ve Moritz (2020, s.405) sosyal çalışmacılara mevcut sosyal problem söylemini kabul etmek yerine eleştirel olmalarını ve toplumsal-politik bağlamı göz önünde bulundurarak tarafsız değil, belirli çıkarları savunan bir yaklaşım benimsemeleri önerir. Bunun adı savunuculuktur. Sokak sosyal hizmetinde savunuculuk tarafsız bir duruşu mümkün kılabilen tahakkümden arınmış kamusal kentsel mekânın olmadığı varsayımına dayanır. Sokak sosyal çalışmacısı savunuculuk yaparken müracaatçısına vekaleten müracaatçısının çıkarlarını temsil eder (Merchel, 2000). Bu şekilde, farklı çıkar ve güç pozisyonlarının daha görünür hale getirilmesi ve çıkar grupları arasındaki çatışmaların açık bir biçimde müzakere edilmesi sağlanabilir.

Sokak sosyal hizmetinin sorun söylemiyle ilgili bir diğer çelişki, bu söyleme sağladığı katkılarla ilgilidir. Sokak sosyal çalışmacıları egemenler tarafından “sorun” olarak etiketlenen gruplarla çalışırken, aynı zamanda müracaatçısı hakkında bilgi üretir, tanımlar, betimler, kamusal kentsel mekânların niteliği ve sorunlarına dair spesifik

veriler sunar (Stoik, 2020). Gözlem ve görüşmeler yoluyla topluluk, kentsel mekân ve vakalar hakkında bilgi üretimi sokak sosyal hizmetinin metodolojik gerekliliklerinden biridir (Krisch, 2008). Sokak sosyal çalışmacıları, sorunlu ya da tehlikeli olarak etiketlenen kişi veya grupları tanımlamak, nerede bulduklarını tespit etmek, kentsel kamusal mekânı nasıl kullandıklarını belirlemek ve bazı durumlarda tüm bu bilgileri kayıt altına almakla yükümlüdürler. “İzleme” olarak adlandırılan bu süreç, kentsel kamusal alanlarda dinamik koşullarda çalışan sokak sosyal çalışmacılarının hızlı ve profesyonel kararlar alabilmelerinin temelini oluşturur. Tüm bu bilgi edinme süreci egemenlerin toplumsal sorun guruplarını belirleme ve potansiyel risklerini sınırlandırmak için ihtiyaç duydukları izleme ve kontrol politikalarına katkı sağlayabilir (BAG, 2018; Winkler, 2011). Aynı bilgi kentsel kamusal mekândaki çıkar çatışmalarını da içerdiği için sokak popülasyonunun çıkarlarını korumak, güçlendirmek, savunuculuklarını yapmak için de kullanılabilir (Stoik, 2013). Bu durum sokak sosyal çalışmacılarının üretmiş olduğu bilgiyi çatışmalı bir zemine taşır. Bu nedenle sokak sosyal çalışmacılarının bilgiyi metodolojik olarak nasıl üreteceği ile ilgili tartışmalara ek olarak, mesleki ve etik açıdan bu bilginin müracaatçıların çıkarlarını tehlikeye atmadan, lehlerine nasıl kullanılabileceği de bir tartışma alanı yaratır (Stoik, 2020, s. 261).

Kentin neoliberal dönüşümünün stratejileri ve sokak sosyal hizmeti uygulamasının çelişkili pozisyonları göz önünde bulundurulduğunda kentsel kamusal alanda düşük eşikli bir hizmet olan uygulamanın denetim işlevi ve kamu düzenini koruma rolü göz ardı edilmemelidir (Mayrhofer, 2012, s. 48). Sokak sosyal hizmetinin, hedef kitlenin günlük yaşamına daha yakın olan tanımlayıcı, kontrol edici ve normatif müdahaleleri içeren, güvenlik ve sosyal çevre üzerinde düzenleyici bir rol üstlenen bir pratik (Diebäcker, 2014, s. 116; Galuske, 2007, s. 274) olma riski vardır. Bu süreçte etik ilkelere uygun bir sokak sosyal hizmeti yapabilmenin imkânı ve yollarının neler olabileceği literatürde temel tartışmalardan biri haline gelmiştir (Arhant, 2020; Diebäcker, 2020; Diebäcker ve Wild, 2020; Killian ve Rinn, 2020; Stoik, 2020; Wyss, 2020; Cefaî, 2015; Gibson, 2011; Merchel, 2000).

Sokak Sosyal Hizmetinin Potansiyelleri

Diebäcker (2020; 2014) tüm bu kentsel kamusal mekânı düzenleme sürecinde sokak sosyal hizmeti uygulamasının “mekânsal düzenlemeleri etkileme ve yaratmanın özgül bir biçimi” şeklinde anlaşılabilirliğini ileri sürer. Sokak sosyal hizmeti sadece kentsel kamusal mekânlarda hareket etmez. Aksine kentsel kamusal mekândaki bir aktör olarak eylemleri kentsel kamusal alanın kolektif anlamını şekillendirir. Bu kolektif anlam kamusal mekânı ve kenti yaratırken aynı zamanda koşulları ve düzenleri de yeniden üretir (Löw 2018, s. 165-166). Yani sokak sosyal çalışmacıları muhatapları ile kurdukları güç ilişkileri aracılığıyla mekânın algılanmasını ve yorumlanmasını, aynı zamanda kentsel mekânlardaki düzenlemeleri ve koşulları etkiler. Sokak sosyal hizmeti

uygulamasının nasıl gerçekleştirildiği onu iktidarın kontrol ve düzenleme mekanizmalarının bir parçası haline getirebilir veya müracaatçısının kent hakkını savunan bir pozisyona da taşıyabilir. Sokak sosyal hizmetinin neoliberal kentsel dönüşüm sürecinde egemenler tarafından araçsallaştırılmanın ve eşitsizlikleri yeniden üretmenin ötesine geçerek, etik ilkelere uygun ve müracaatçısının kent hakkını savunan bir uygulama yapabilmesi için bir önceki bölümde ifade edilen çelişkiler karşısında kendisini konumlandırması gerekir.

Bu farkındalık ve konumlandırma sokak sosyal çalışmacılarının mesleki tutumlarını sürekli olarak eleştirel-analitik bir gözle sorgulaması, düşününsel (*reflexive*) ve özdüşünümsel (*self-reflexive*) bir yaklaşımı benimsemesi ile mümkündür (Diebäcker, 2020; Reutlinger, 2020; Arhant, 2020; Cefaî, 2015; Gibson, 2011). Sosyal hizmet uygulamalarında özdüşünümsellik ve düşününsellik profesyonel eylemin merkezinde yer alır ve sürekli bir mesleki gelişim aracı olarak kabul edilir (Fook ve Gardner, 2007). Bu nedenle sosyal çalışmacıların eğitimlerinde düşününselliği ve özdüşünümselliği edinmeleri, uygulamalarının bir parçası haline getirerek geliştirilmeleri önemlidir. Dewe ve Otto (2011) sosyal hizmet uzmanlarının yapısal eşitsizliklerle ilgili bilimsel içgörülerini düşününsel bir yaklaşımla ele almalarının yanı sıra, kendi mesleki pratiklerini ve normatif pozisyonlarını sorgulamalarının önemine dikkat çekerler. Benzer şekilde, Fook ve Gardner (2007), düşününsel uygulamanın, sosyal hizmet çalışanlarının karmaşık ve belirsiz durumlarla başa çıkma kapasitelerini artırdığını vurgular. Bu süreç, bireylerin profesyonel rollerini, etik sorumluluklarını ve müdahalelerinin etkilerini derinlemesine analiz etmelerine olanak tanır. Özellikle sokak sosyal hizmeti gibi belirsizliklerin yaygın olduğu uygulamalarda sosyal hizmet uzmanlarının, pratiklerinde düşününselliği bir alışkanlık haline getirerek, eleştirel düşünme ve kendini sorgulama becerilerini sürekli olarak geliştirmeleri gerekir (Schön, 1983).

Diebäcker ve Wild (2020), düşününselliğin sokak sosyal çalışmacıları için etik ikilemleri çözmeye kritik bir rol oynadığını savunmaktadır. Uygulama hem toplumsal yapıların ürettiği eşitsizliklere hem de metodolojik süreçlere dair derin bir öz düşünüm gerektirir. Sokak sosyal hizmetinin barındırdığı çelişkiler göz önüne alındığında, düşününselliğin uygulamada muhakkak yer bulması gereken unsurları; mekân, bilgi üretimi, uygulamanın hedefleri ve yöntemleri ile sokak sosyal çalışmacısının mesleki rolleri olduğu görülmektedir.

Cefaî'ye (2015) göre, sokak sosyal hizmetinin metodolojik gerekliliği olarak esneklik sokak sosyal hizmetinde düşününsellik ve mesleğin etik ilkeleri çerçevesinde çalışmayı sağlama açısından belirleyici bir ilkedir. Kentsel kamusal mekânda çalışmak ve sokak sosyal hizmeti çoğu zaman belirsizliklerle dolu bir çalışma şeklidir. Böyle bir çalışma ortamında katı, kurullarla sınırları net bir biçimde çizilmiş çalışma biçimleri hantallığa ve sokak sosyal hizmetinin hedeflerinin yerine getirilememesine neden

olabilir. Bu nedenle sokak sosyal çalışmacılarının polisler gibi sahada çalışırken bir miktar takdir yetkileri ve uygulama esneklikleri vardır. Sokak sosyal çalışmacıları takdir yetkisini müracaatçıların ihtiyaçlarına uygun olarak prosedürleri esnek bir şekilde uyarlamak için kullanabilirler. Evans ve John (2004) sokak sosyal çalışmacılarının takdir yetkisini, örgütsel sınırlamalar, sınırlı kaynaklar ve değişen politikalarla başa çıkmanın rasyonel bir yolu olarak tanımlar. Ancak, takdir yetkisinin olumsuz sonuçları da olabilir. Sokak sosyal çalışmacılarının değerli buldukları müracaatçılar için kuralları esnetip, değersiz gördükleri müracaatçılar için bu kuralları katı bir şekilde uygulama ihtimali de söz konusudur. Veya sokak sosyal çalışmacısının, takdir yetkisini müracaatçısının çıkarları yerine, kentsel kamusal alandaki diğer aktörlerin taleplerine uyum sağlamak amacıyla kullanma ihtimali etik sorumlulukları ve müdahale süreçlerini sorgulatan bir durum yaratabilir.

Takdir yetkisinin sağladığı esneklik özdüşünümsellik ve düşünümsellikle desteklendiği takdirde sokak sosyal çalışmacısına refah devletinin dayattığı sınırlara uymayan, düzen tesis edici bir yaklaşımdan ziyade savunuculuğa dayalı bir uygulama imkânı sunar (Kessl, 2009). Ancak, sokak sosyal çalışmacısı düşünümsel bir yaklaşımdan yoksunsa, uygulamayı yalnızca bir yöntem olarak görüyorsa ve etik değerleri merkeze almıyorsa, esneklik müracaatçı savunuculuğu için bir fırsat olmaktan çıkabilir. Esneklik yalnızca bir alan açar; bu alanın müracaatçı lehine yönetilmesi, sokak sosyal çalışmacısının eleştirel, analitik düşünme ve değerlendirme yeteneğine bağlıdır. Aksi takdirde, esnekliğin sunduğu takdir yetkisi, sokak sosyal hizmetinin kamusal kentsel mekândaki güç çatışmalarında savunmasız konumdaki sokak popülasyonunun durumunu daha da kötüleştirebilir.

Sokak sosyal hizmetinde mekân üzerine düşünümsellik, uygulamanın potansiyellerini harekete geçirebilecek en önemli unsurlardan biridir. Mekân toplumsal ilişkilerle iç içedir ve bu ilişkiler insan eylemliliği için hem bir ön koşul hem de bir sonuçtur. Kamusal kentsel mekân ise “erişim, kısıtlama, ihlal ve direniş konusunda sürekli karşılıklı bir mücadelenin olduğu alandır” (Gibson, 2011, s. 156). Kentsel kamusal mekânda gerçekleştirilen bir pratik olarak sokak sosyal hizmeti mekânlardaki aktörlere, fenomenlere ve durumlara odaklanarak bireyler ve yerleşik güç ilişkileri ile etkileşime geçer, sosyal eşitsizlik ve asimetric güç ilişkilerine şahit olur, aynı zamanda bu ilişkileri yeniden üretir ve yapılandırır. Bu nedenle uygulamanın, kenti ve dünyayı üreten sosyo-mekânsal bir uygulama olduğunun bilincinde olunmalıdır (Reutlinger, 2020; Diebäcker, 2014). Bu çerçevede düşünümsellik sokak sosyal çalışmacısının kentsel kamusal mekânlardaki varlığının, davranışlarının kentsel kamusal mekânlar ve bu mekânlardaki insanlar üzerindeki sonuçlarını idrak etmesi ve uygulamada dikkate alması anlamına gelir. Sokak sosyal çalışmacısının müracaatçısı lehine savunuculuk yapabilmesi için, kentsel kamusal mekândaki çıkar çatışmalarını ve farklı aktörlerin rollerini doğru bir şekilde değerlendirebilmesi gerekir (Knabe, 2020). Bu farkındalıkla gerçekleştirilen

uygulama, vakaların nedensellik ilişkilerini geniş bir perspektiften ele alabilir, eleştirel-düşünümsel bir eylem perspektifi geliştirebilir, destekleyici-özgürleştirici bir pratik haline gelebilir. Kamusal kentsel mekâna dair düşünümsellik sokak sosyal hizmetine yalnızca fiziksel mekânla sınırlı kalmayıp, daha soyut, toplumsal ve söylemsel düzlemlerde de savunuculuk ve lobicilik gibi müdahalelerde bulunma imkânı sağlar (Diebäcker ve Wild, 2020, s. 8).

Sokak sosyal hizmetinde mekânın analizi bir diğerk potansiyel düşünümsellik unsurudur. Daha önce ifade edildiği gibi sosyo-mekânsal analiz uygulamanın metodolojik bir gerekliliğidir. Mekânın analizinde yöntemsel olarak öncelikle izleme yapılır. Kentsel kamusal mekânda gerçekleştirilen gözlemler, mekânın dinamiklerini doğrudan etkileyebilir. Bu nedenle, kentsel kamusal alanın analizi sadece bilgi toplama ve izleme olarak değil, aynı zamanda hedeflenen müdahalelerin bir parçası olarak da değerlendirilmelidir (Diebäcker ve Wild, 2020). Düşünümsellik sokak sosyal çalışmacısının sadece izleme pratiğiyle bile mekânı şekillendiren bir etkisi olabileceğini anlamasını sağlar. Sosyo-mekânsal analizde izleme aşamasını mekânın farklı aktörleri ile görüşmeler izler. Müracaatçılarla mekân algıları ve deneyimleri üzerine yapılan konuşmalar, mekânı tüm aktörler için bir düşünüm nesnesi haline getirerek mekânsal davranışları müracaatçısı lehine değiştirebilir. Uygulamanın bu aşamasıyla sokak sosyal çalışmacısı bir kez daha kentsel kamusal mekânın birlikte yaratılmasının bir aktörü haline gelir (Stoik, 2020, s. 262).

Kamusal kentsel mekânlarda yapılan sosyo-mekânsal analizlerin bir diğerk sonucu da bilgi üretimidir. Üretilen bu bilgi, egemenlerin izleme ve kontrol politikalarına hizmet ederek sokak popülasyonunun çıkarlarını etkileyebilme potansiyeline sahiptir. Bu nedenle bilgi üretimi sokak sosyal hizmetinde bir diğerk önemli düşünümsellik unsurudur. Stoik (2020), sokak sosyal çalışmacıları tarafından üretilen bilginin kontrolünün oldukça sınırlı olduğunu vurgulamaktadır. Bu nedenle sokak sosyal çalışmacılarına elde ettikleri verilerin ham halini, nitel araştırma yöntemlerinde uygulandığı gibi, yalnızca kendi kullanımları için saklayabileceklerini ve ham verileri yalnızca uygulamada kullanmaları gerektiğini hatırlatır. Stoik'e (2020) göre uygulamadan elde edilen veriler değerlendirilmiş ve yorumlanmış biçimde üçüncü taraflarla paylaşılmalıdır. Bu nedenle sokak sosyal çalışmacıları bilgiyi toplayıp veri olarak sunmak yerine, değerlendirip, teknik gerekçelerle yorumlayarak politika ve karar süreçlerine dâhil etmelidirler. Düşünümsel bir değerlendirmeye tabi tutulan bilginin, hassas ve kontrollü bir şekilde aktarılması ve yayımlanması, kolluk kuvvetleri ya da politika yapımcıların sokak popülasyonunu damgalamasını ve bu bireylerin kentsel kamusal mekân haklarından mahrum bırakılmasını önleyebilir. Bu bağlamda, bilginin üretimi düşünümsel, bilginin işlenmesi ve yorumlanması ise savunucu bir perspektiften yapılmalıdır.

Lefebvre'in (2014) mekân üçlemesinden hareketle, sokak sosyal hizmeti bağlamında üretilen bilginin, mekân söylemini oluşturan uzmanlık bilgilerinden biri olduğu ifade edilebilir. Bununla birlikte sokak sosyal çalışmacısı aynı zamanda deneyim alanı olan 'yaşanan mekânın' da bir aktörüdür. Kentsel mekânda ortaya çıkan çatışmalar, hegemonik düzenin tasarladığı mekâna karşı, gündelik yaşam pratikleri üzerinden şekillenen yaşanan mekânın direnişisi olarak tezahür eder (Tarhan, 2021). Eleştirel, düşünömsel ve savunucu bir sokak sosyal hizmeti uygulaması üretilen mekânın bilgisine hizmet etmek yerine yaşanan mekânın gündelik yaşam pratiklerine dâhil olmak suretiyle müracaatçısının kent hakkı mücadelesine destek olabilir.

Sokak sosyal hizmetinde bir diğer düşünömsellik unsuru uygulamanın bağlantı kurma hedefi ve metodolojisidir (düşük eşiklilik, arz odaklılık, gönüllü katılım). Sokak sosyal hizmetinin, metodolojisinin sunduğu avantajlar aracılığıyla, sokak popölasyonu ile bağlantı kurarak onları sisteme entegre etme iddiası normalleştirme ve içerme (veya dışlama) arasındaki gerilimle yüklüdür. İçerme, bireylerin mevcut sisteme uyum sağlaması gerektiğine işaret eder. Sokak sosyal hizmetinin hedef ve metodolojisi yansıtıcı bir değerlendirmeye tabi tutulmaz ve etik ilkelerden koparılırsa, uygulama toplumsal çoğunluğun ve hegemonik güçlerin beklentilerinin sokak popölasyonuna dayatıldığı bir teknik olarak araçsallaştırılabilir. Bu nedenle yöntemsel olarak düşünömsel ve eleştirel bir uygulamada bağlantı kurmak tek ve nihai amaç değildir (Arhant, 2020). Eleştirel bir perspektifle müracaatçı grupların yaşam koşullarının görünür kılınması, marjinal olarak nitelendirilen kesimlere yönelik anlayış ve kabul ortamının teşvik edilmesi adına halkla ilişkiler ve savunuculuk faaliyetlerinin yürütülmesi de amaçlar arasındadır (BAG, 2018).

Bu noktada metodolojik düşünömsellik, savunuculuk ve arabuluculuk arasındaki çatışmada billurlaşan mesleki rollere yönelik düşünömselliğe bağlanır. Sokak sosyal çalışmacısının mesleki rollerinden savunuculuk ve arabuluculuk uzmanların karşılaştıkları en zorlu etik ve pratik sorunlardan biridir. Kentsel kamusal alanın neoliberal dönüşümü ve bu doğrultudaki güvenlik-düzen politikaları arz odaklı sokak sosyal çalışmacısının profesyonel rollerini dönüştürmüştür. Diebäcker (2014, s. 233-238) 1980-90'lı yıllarda pratikte görünen savunucu, uzun erimli sokak sosyal hizmeti uygulamalarının yerini tarafsız bir arabuluculuğu öne çıkaran, vaka odaklı kısa müdahalelerin aldığını ileri sürer. Arabulucu rolüne yapılan vurgunun sahadaki çarpıcı örneklerinden biri sokak sosyal çalışmacılarının tanıtıcı sırt çantaları veya yelekler taşımak zorunda bırakılmalarıdır. Bu sokak sosyal çalışmacılarının görünörlüğünü arttırmak suretiyle kamusal alanın diğer aktörleri, özellikle de iş insanları için özel bir güvenlik duygusu yaratmaya hizmet etmektedir.

Sokak sosyal hizmeti için öne çıkarılan arabuluculuk rolü "topluluk odaklı" olma ile meşrulaştırılır. Ancak nedense savunmasız grupların güçlendirileceği, dışlanma

dinamiklerinin ortadan kaldırılacağı, katılım, demokratikleşme veya özgürleşme gibi, topluluk çalışmasının temel hedefleri takip edilmez. Kamusal kentsel mekânda güvenlik ve düzen adına sokak sosyal çalışmacısına yüklenen topluluk odaklı olduğu ileri sürülen arabuluculuk rolü savunucu sokak sosyal hizmet pratikleri ile özgürleştirici topluluk çalışmaları arasında gri bir alan yaratır. Sokak sosyal çalışmacısı bu gri alanda yumuşak müdahale metotlarıyla “sorunsallaştırılmış ötekilerin” normalleştirme süreçlerini ve dışlanma etkilerini güçlendirebilir (Diebäcker & Wild, 2020, s. 5).

Özellikle sokak sosyal hizmetinde arabulucu rolü son derece hassas ve karmaşık bir mesleki roldür. Güç ve tahakküm ilişkilerinin mevcut olduğu bir ortamda tarafsız bir arabuluculuk sağlamak oldukça güç, hatta kimi zaman imkânsızdır. Güç dinamikleri, tarafların eşit koşullarda müzakere etmelerine engel olur ve bu durum arabulucunun tarafsızlığını tehlikeye atar. Arabulucu, yapısal eşitsizlikleri göz ardı ederek “tarafsız” kalmaya çalıştığında, bu tarafsızlık genellikle güçlü olanın lehine sonuçlanır ve tahakküm altındaki tarafın savunmasızlığını daha da derinleştirir (Askeland ve Fook, 2009). Dolayısıyla, güç dengesizliğinin ve tahakkümün bulunduğu bir bağlamda, arabulucunun tarafsız kalma çabası adil bir çözüme ulaşmayı zorlaştırır (Spencer ve Brogan, 2006). Sonuç olarak, güç ve tahakkümün yoğun olduğu bağlamlarda klasik anlamda tarafsız bir arabuluculuk oldukça sorunludur ve çoğu zaman ideal bir çözüm sunmaz. Bu sebeple, savunuculuktan tarafsız arabuluculuğa doğru bir paradigma değişimi eleştirel bir şekilde değerlendirilmelidir. Toplumsal düzensizlik söylemini sorunsallaştıranlar ile bu düzensizliğin varsayılan taşıyıcıları arasında karşılıklı uzlaşa sağlamaya çalışan arabuluculuk, güç dengesizlikleri nedeniyle marjinal gruplara karşı ayrımcılığın yeniden üretilmesiyle sonuçlanabilir (Reutlinger, 2020). Bu bağlamda, tarafsızlığı mümkün kılacak, tahakkümden arınmış bir kentsel kamusal mekânın olmaması, savunuculuk rolünü kaçınılmaz kılmaktadır.

Savunuculuk müracaatçılarımızın güç ilişkilerindeki konumu ve güçsüzleştirilmesi dolayısıyla tarafsız bir duruşun imkânsız olduğu ve sosyal hizmet uzmanının kendisine verilen vekaletle müracaatçısının çıkarlarını temsil edeceği görüşüne dayanır (Freddolino, Moxley ve Hyduk, 2004). Derin ve çoklu anlamlara sahip bu terim özetle sosyal çalışmacının ilişki içerisinde olduğu müracaatçı ve müracaatçı çevresi lehine olan tarafgir sosyo-politik tutumunu anlatır (Brown, Livermore ve Ball, 2015). Sokak sosyal hizmetinin savunuculuk rolü ve kendisinden beklenen arabuluculuk rolü arasındaki gerilim, sosyal hizmet uzmanlarının etik ilkeleri ve mesleki sorumlulukları çerçevesinde nasıl hareket etmeleri gerektiği konusunda dikkatli bir değerlendirme yapmalarını zorunlu kılar (Mattison, 2000). Bu çelişki, sosyal hizmet uzmanlarının mesleki uygulamalarında sürekli bir içsel muhasebe ve düşünümelliği gerektirir (Payne, 2020).

Sokak sosyal hizmeti bağlamında eleştirel, düşünümssel ve özdüşünümssel değerlendirme süreçlerinin uygulanması, sosyal çalışmacıların müracaatçıların maruz

kaldığı sosyo-ekonomik dışlanma ve mekânsal adaletsizliklere karşı etkili çözümler geliştirmelerini ve güç ilişkilerindeki yapısal dengesizlikleri dengeleyici müdahalelerde bulunmalarını mümkün kılabılır (Diebäcker ve Wild, 2020, s. 8-12). Bu tür bir profesyonel tutum, sosyo-mekânsal adaletsizlikleri ve müracaatçıların kamusal alandaki görünürlüklerinden kaynaklanan sorunları daha geniş bir kentsel politik çerçevede ele alarak bu sorunlara yönelik eleştirel çözüm önerileri geliştirmeyi amaçlar.

Sonuç

Kentsel kamusal alanların düzenlenmesinde ticarileştirme, özelleştirme, güvenlikleştirme ve erişimle ilgili neoliberal şehircilik eğilimleri, sokak sosyal hizmetinin doğasını derinden etkilemiştir. Bu bağlamda karşılaşılan iki temel sorunsaldan birincisi, kamusal kentsel mekânın neoliberal dönüşüm stratejilerinin, sokak popülasyonunun gündelik yaşam deneyimleri ve kent hakkı üzerindeki olumsuz etkileridir. İkinci sorunsal ise, güvenlik ve düzen söylemi çerçevesinde sokak sosyal hizmetinin araçsallaştırılmasıyla ortaya çıkan mesleki etik çelişkileridir.

Metodolojik olarak bir erişim ve bağlantılandırma stratejisi olarak tasarlanan sokak sosyal hizmetinin birincil çelişkisi kentsel kamusal alanın kullanılmasına yönelik tasarımsal veya direkt sokak popülasyonlarının davranışlarına yönelik düzenlemelerde ortaya çıkar. Bu düzenlemelerin sokak popülasyonu için en belirgin sonucu hareketlilik ve görünmez hale gelmektir. Hareketlilik sokak sosyal hizmetinin erişim, ilişki kurma ve erişilebilir olma hedeflerini neredeyse imkânsız hale getirirken, görünmez hale gelmek sokak popülasyonunu toplumsal vicdandan uzaklaştırmaktadır.

Sokak sosyal hizmetinin meslek etiğine dair ikinci sorunsalı ise uygulamanın bir kamusal pratik olarak devletin politikalarını uygulama zorunluluğu ile savunmasız grupların haklarını savunma misyonu arasındaki gerilimden kaynaklanmaktadır. Sosyal hizmet, toplumsal adaletin sağlanmasını hedeflerken, aynı zamanda neoliberal politikalarla sınırlandırılan devlet mekanizmaları içinde hareket etmek zorundadır. Sokak sosyal çalışmacıları da kolluk kuvvetleri gibi, kentsel kamusal alanların düzenlenmesine ilişkin politikalar doğrultusunda konumlandırılabilir. Bu durum, sokak sosyal hizmetini, hem kamu düzenini koruma göreviyle hem de bu düzenin mağdur ettiği birey ve grupların savunuculuğunu yapma sorumluluğuyla karşı karşıya bırakmaktadır. Dolayısıyla, sosyal hizmet bir kamusal pratik olarak, toplumsal denetimin bir aracı olmak ile toplumsal adaletin savunucusu olmak arasında sıkışmış bir pozisyonu ifade etmektedir. Bu çelişkili durum, uygulamada çeşitli zorluklar yaratmaktadır.

Sokak sosyal hizmetindeki etik sorunsallar mekân, bilgi üretimi, uygulamanın hedefleri ile sokak sosyal çalışmacısının mesleki rollerinde düğümlenir. Sokak sosyal çalışmacılarının mesleki etik ilkelere uygun çalışabilmeleri için bu çelişkili pozisyonları

eleştirel bir gözle sürekli sorgulamaları ve düşününsel bir yaklaşımla değerlendirmeleri gerekmektedir. Böylelikle, kamusal kentsel mekânda sosyal eşitsizlikleri ve asimetrik güç ilişkilerini yeniden üretmeyen bir sosyal hizmet uygulaması gerçekleştirmek mümkün olabilir.

Lefebvre'in mekân üçlemesi, mekânın üretimi ve kent hakkı kavramları, sokak sosyal çalışmacıları için bu eleştirel ve düşününsel süreçte önemli teorik ve kavramsal çerçeveler sunar. Bu çerçeveler, uygulamanın farklı perspektiflerden anlamını, potansiyellerini ve çelişkilerini değerlendirme imkânı sağlayarak, sokak sosyal hizmetinin destekleyici ve özgürleştirici potansiyellerini açığa çıkarmada yol gösterici olabilir. Böyle bir yaklaşımla sokak sosyal hizmeti, yalnızca fiziksel mekânlarda değil, aynı zamanda toplumsal söylem ve politik süreçlerde de etkili olabilir ve böylece daha geniş ve sürdürülebilir toplumsal değişimlere katkı sağlayabilir.

Sokak sosyal hizmeti, doğrudan dezavantajlı grupların yaşadığı kamusal alanlarda çalışarak, devletin kısıtlayıcı politikalarına rağmen bağımsız bir müdahale alanı yaratabilir. Sokak sosyal çalışmacıları bir yandan bireylerin acil ihtiyaçlarını karşılayarak hayatta kalmalarına destek olurken, diğer yandan bu bireylerin haklarını savunarak, sistemin dışında bırakılan ya da sistem tarafından dışlanan grupların sesini duyurabilirler. Lefebvre'in "kent hakkı" kavramı çerçevesinde ele alındığında, sokak sosyal hizmeti, bu grupların kentsel mekânda var olma ve bu mekânı dönüştürme haklarını savunarak, neoliberal düzenin yarattığı mekânsal adaletsizliklere karşı bir direniş alanı oluşturabilir. Bu anlamda, sokak sosyal hizmeti hem toplumsal denetim mekanizmalarını aşındırma hem de kentsel mekânı daha eşitlikçi ve adil bir biçimde yeniden üretme potansiyeline sahiptir (Finn ve Jacobson, 2003). Ancak bu potansiyelin harekete geçirilebilmesi, eleştirel, düşününsel ve özdüşününsel bir tutumla mümkündür.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The author declare no potential conflicts of interest with respect to the research, authorship, and/or publication of this article.

Grant Support: The author received no financial support for the research, authorship, and/or publication of this article.

Kaynakça/References

- Andersson, B. (2013). Finding ways to the hard to reach-considerations on the content and concept of outreach work. *European Journal of Social Work*, 16(2), 171-186.
- Arhant, Y. (2020). Szenen und Marginalisierung: Streetwork zwischen Inklusions- und Präventionsansprüchen. In M. Diebäcker, & W. Gabriele (Eds.), *Streetwork und Aufsuchende Soziale Arbeit im öffentlichen Raum* (pp. 101- 114). Wien: Springer VS.

- Askeland, G. A., & Fook, J. (2009). Critical reflection in social work. *European Journal of Social Work*, 12(3), 297-292.
- BAG. (2018). Fachliche Standarts 2018, *Streetwork und Mobile Jugendarbeit*. Bundesarbeitsgemeinschaft *Streetwork/ Mobile Jugendarbeit* e.V.: https://irp-cdn.multiscreensite.com/5c840bc2/files/uploaded/Professional%20Standards_BAG-2018%20eng.pdf adresinden alındı
- Bayat, A. (2006). *Ortadoğu 'da Maduniyet* (Ö. Gökmen, S. Deren, Çev.). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Bekaroğlu Doğan, Y. (2020). Neoliberalizm Evsizliğin Yönetimi ve Evsizlerin Hayatta Kalma Stratejileri. *İdealkent (Kentleşme ve Ekonomi Özel Sayısı)*, 1339-1378.
- Brown, M. E., Livermore, M., & Ball, A. (2015). Social Work Advocacy. *The Journal of Sociology & Social Welfare*, 42(3), 45-63.
- Cefaî, D. (2015). Outreach Work in Paris: A Moral Ethnography of Social Work and Nursing with Homeless People. *Human Studies*, 38(1) 137-156.
- De Certeau, M. (2008). *Gündelik Hayatın Keşfi - 1* (L. Arslan Özcan, Çev.). Ankara: Dost Kitabevi.
- Clarke, P. (2018, September 1). German train company scraps controversial plan to use 'hostile music' to deter homeless. Retrieved from <https://www.nme.com/news/music/german-train-company-scraps-controversial-plan-to-use-hostile-music-to-deter-homeless-2373205>
- Dewe, B., & Otto, H.-U. (2011). Professionalität. In H.-U. Otto, & H. Tgiersch (Eds.), *Ein Beitrag aus dem Handbuch Soziale Arbeit* (pp. 1143-1153). München: Ernst Reinhard Verlag.
- Diebäcker, M. (2014). *Soziale Arbeit als staatliche Praxis im städtischen Raum*. Wien: Springer VS.
- Diebäcker, M. (2020). Städtewachstum und Gentrifizierung: Die Verräumlichung sozialer Ungleichheit und die Transformation öffentlicher Räume. In M. Diebäcker, & G. Wild (Eds.), *Streetwork und Aufsuchende Soziale Arbeit öffentlichen Raum* (pp. 23-38). Wien: Springer.
- Diebäcker, M., & Hofer, M. (2019). Soziale Arbeit als politische Praxis. In J. Bakic, A. Brunner, & V. Musil (Eds.), *Profession Soziale Arbeit in Österreich: Ein Ordnungsversuch mit historischen Bezügen* (pp. 123-140). Wien: Löcker.
- Diebäcker, M., & Wild, G. (2020). *Streetwork und Aufsuchende Soziale Arbeit im öffentlichen Raum*. Wiesbaden: Springer VS.
- Dursunoğlu, Ş. (2020) *Homelessness at the Dining Table: Needs-talk in the Hayata Sarıl Restaurant*. (Yüksek Lisans Tezi). Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Dynamo International. (2023). Stories from the Street. Retrieved from Dynamo International: <https://dynamointernational.org/en/publication/stories-from-the-street-personal-experiences-of-street-social-work-from-across-the-world/>
- Evans, T., & John, H. (2004). Street-Level Bureaucracy, Social Work and the (Exaggerated) Death of Discretion. *British Journal of Social Work*, 34(6), 871-895.
- Ferguson, I., & Lavalette, M. (2014). Racism, anti-racism and social work. *Critical and Radical Social Work*, 2(1), 3-3.
- Ferguson, I., Ioakimidis, V., & Lavalette, M. (2018). *Global Social Work in a Political Context: Radical Perspectives*. Bristol: Policy Press.
- Finn, J. L., & Jacobson, M. (2003). Just Practice. *Journal of Social Work Education*, 39(1), 57-78.
- Fook, J., & Gardner, F. (2007). *Practising Critical Reflection*. Berkshire: Open University Press.
- Freddolino, P. P., Moxley, D. P., & Hyduk, C. A. (2004). A Differential Model of Advocacy in Social Work Practice. *Families in Society*, 85(1), 119-128.

- Galuske, M. (1998). *Methoden der Sozialen Arbeit*. Weinheim: Juventa.
- Gelt, J. (2023, 04 4). L.A. blasting classical music to drive unhoused people from subway station. It's louder than officials claim. Retrieved from Los Angeles Times: <https://www.latimes.com/entertainment-arts/story/2023-04-04/loud-classical-music-macarthur-park-metro-los-angeles-decibel-meter>
- Gibson, K. E. (2011). *Street Kids Homeless Youth, Outreach, and Policing New Yorks Streets*. New York: NYU Press.
- Grymonprez, H., Roose, R., & Roets, G. (2016, Nov 15). Outreach social work: from managing access to practices of accessibility. *European Journal of Social Work*, 20(4), s. 461-471.
- Haag, C. (2020). Orte und Situationen: Vom Suchen und Kontaktaufbau auf der Straße. In M. Diebäcker, & G. Wild (Eds.), *Streetwork und Aufsuchende Soziale Arbeit im öffentlichen Raum* (pp. 73-84). Wien: Springer VS.
- Harrikari, T., & Rauhala, P.-L. (2019). *Towards Glocal Social Work in the Era of Compressed Modernity*. New York: Taylor & Francis.
- Hartwig, L., & Weber, M. (2000). Frauenarbeit, Parteilichkeit als Konzept Meadchen- und Frauenarbeit. In J. Merchel, & L. Hartwig (Eds.), *Parteilichkeit in der Sozialen Arbeit* (pp. 25-48). E Book : Waxmann.
- Harvey, D. (2008). The Right to the City. *New Left Review*(53), 23-40.
- Harvey, D. (2014). *Postmodernliğin Durumu* (S. Savran, Çev.). İstanbul: Metis Yayınları.
- Harvey, D. (2015). *Neoliberalizmin Kısa Tarihi* (A. Onacak, Çev.). İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Harvey, D. (2017). *Kent Deneyimi* (E. Soğancılar, Çev.). İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Heiner, M. (2004). *Diagnostik und Diagnosen in der Sozialen Arbeit*. Berlin:Hand- und Arbeitsbücher.
- Hill, D. J., & Laredo, E. (2019). First and last and always: streetwork as a methodology for radical community social work practice. *Critical and Radical Social Work*, 7(1), 25-39.
- Huber, S. (2014). *Zwischen den Stühlen*. Wiesbaden: Springer VS.
- Karaman, H. (2024a). *Türkiye’de sosyal hizmet perspektifinden sokağın bir çalışma alanı olarak yeniden yorumu: İstanbul örneğinde bir saha araştırması*. (Yayımlanmamış sosyal hizmet doktora tezi). İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa, İstanbul.
- Karaman, H. (2024b). Sokağa Ulaşmanın Metodolojisi: Sosyal Hizmet Teorisinden Sokak Çalışması. *Sosyal Sağlık Dergisi*, 4(2), 51-68.
- Kessl, F. (2009). Critical reflexivity, social work, and the emerging European post-welfare states. *European Journal of Social Work*, 12(3), 305-317.
- Killian, M., & Rinn, M. (2020). Aufsuchende Soziale Arbeit in Konflikten um städtische Räume. *Soziale Passagen*(12), s. 399-420.
- Kloppenborg, R., & Hendriks, P. (2010). *Outreach Approaches in An International Perspective Social Work*. Utrecht: Hogeschool Utrecht, Centre of Social Innovation.
- Knabe, J. (2020). Aktivierung und Selbstorganisation: Ambivalenzen mobilisierender Stadtteilarbeit im Kontext Aufsuchender Sozialer Arbeit. In M. Diebäcker, & G. Wild (Eds.), *Streetwork und Aufsuchende Soziale Arbeit im öffentlichen Raum* (pp. 133-149). Wien: Springer VS.
- Krisch, R. (2008). *Sozialräumliche Methodik der Jugendarbeit*. Weinheim; München: Juventa.
- Löw, M. (2018). *Vom Raum aus die Stadt denken. Grundlagen einer raumtheoretischen Stadtsoziologie*. Bielefeld: transcript Verlag.

- Löw, M., Steets, S., & Stoetzer, S. (2007). *Einführung in die Stadt- und Raumsoziologie*. Budrich: Opladen.
- Lees, L., Slater, T., & Wyly, E. (2008). *Gentrification*. New York: Routledge.
- Lefebvre, H. (1996). *Writings on the Cities*. Oxford: Blackwell.
- Lefebvre, H. (2014). *Mekânın Üretimi* (I. Ergüden, Çev.). İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Lefebvre, H. (2015). *Gündelik Hayatın Eleştirisi 3* (I. Ergüden, Çev.). İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Lefebvre, H. (2016). *Şehir Hakkı* (I. Ergüden, Çev.). İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Low, S. M., & Smith, N. (2006). *The Politics of Public Space*. London: Routledge.
- Madanipour, A. (2010). Introduction. In A. Madanipour, *Whose Public Space?* (pp. 1-15). New York: Routledge.
- Madanipour, A. (2014). *Urban Design, Space and Society*. New York: Palgrave Macmillan.
- Mattison, M. (2000). Ethical Decision Making: The Person in the Process. *Social Work*, 45(3), 201-212.
- Mayer, M. (2007). Contesting the Neoliberalization of Urban Governance. In H. Leitner, J. Peck, & E. S. Sheppard (Eds.), *Contesting Neoliberalism: Urban Frontiers* (pp. 90-115). New York: Guilford Press.
- Mayer, M. (2013). First world urban activism Beyond austerity urbanism and creative city politics. *City*, 17(1), 5-19.
- Mayrhofer, H. (2012). *Niederschwelligkeit in der Sozialen Arbeit*. Wiesbaden: Springer VS.
- Merchel, J. (2000). Parteilichketi: ein problemamtisches Prinzip für professionelles Handeln in Sozialen Arbeit. In J. Merchel, & L. Hartwig (Eds.), *Parteilichkeit in der Sozialen Arbeit* (pp. 49-68). E Book: Waxmann.
- Mikkonen, M., Kauppinen, J., Huovinen, M., & Aalto, E. (2007). *Outreach Work, Among Marginalised Populations in Europe*. Amsterdam: Foundation Regenboog AMOC.
- Mitchell, D. (2020). *Kent Hakkı*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Olmos, S. (2023, April 23). LA is blasting classical music to deter homeless people from gathering at metro stations. Retrieved from NPR: <https://www.npr.org/2023/04/23/1171494452/la-is-blasting-classical-music-to-deter-homeless-people-from-gathering-at-metro>
- Öktem, B. (2006). Neoliberal Küreselleşmenin Kentlerde İnşası: AKP'nin Küresel Kent Söylemi ve İstanbul'un Kentsel Dönüşüm Projeleri. *Planlama*, 2, 53-63.
- Payne, M. (2020). *Modern Sosyal Hizmet Kuramı* (K. Karataş, Çev. Ed.). İstanbul: Nika Yayınları.
- Petty, J. (2016). The London Spikes Controversy: Homelessness, Urban Securitisation and the Question of "Hostile Architecture", *International Journal for Crime, Justice and Social Democracy*, 5(1), 67,81.
- Ravenhill, M. (2008). *The Culture of Homelessness*. Hampshire: Ashgate Publishing.
- Reutlinger, C. (2020). Sicherheiten und Sichtbarkeiten: Ordnungspolitik in öffentlichen Räumen und die Verdrängung der problematisierten Anderen, In M. Diebäcker, & W. Gabriele (Eds.), *Streetwork und Aufsuchende Soziale Arbeit im öffentlichen Raum* (pp. 39-53). Wien: Springer VS.
- Rosenberg, R. (2020). Hostile Design and the Meteriality of Surveillance. In H. Wiltse (Eds.), *Relating to Things* (pp.135-150). London: Bloomsbury Publishing.
- Sassen, S. (1991). *The Global City: New York, London, Tokyo*. Princeton: Princeton University Press.
- Schön, D. (1983). *The Reflective Practitioner: How Professionals Think in Action*. London: Temple Smith.

- Simone, A. (2004). People as Infrastructure: Intersecting Fragments in Johannesburg. *Public Culture*, 6(3), 407-429.
- Simone, A. (2015). Afterword: Come on out, you're surrounded: The between of infrastructure. *City*, 19(2-3), 375-383.
- Single Homeless Project. (2024, 01 13). Understanding hostile architecture and its impact on homelessness in cities. Retrieved from SHP: <https://www.shp.org.uk/understanding-hostile-architecture-and-its-impact-on-homelessness-in-cities>
- Smith, N. (1996). *The New Urban Frontier: Gentrification and the Revanchist City*. London: Routledge.
- Smith, N. (2002). New Globalism, New Urbanism: Gentrification as Global Urban Strategy. *Antipode*, 34(4), 427-450.
- Spencer, D., & Brogan, M. (2006). *Mediation law and practice*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Staub-Bernasconi, S. (2013). Kritische Soziale Arbeit – ohne auf eine Politisierungsphase Sozialer Arbeit warten zu müssen. In W. Stender, & D. Kröger (Eds.), *Soziale Arbeit als kritische Handlungswissenschaft* (pp. 37-79). Hannover: Blumhardt Verlag.
- Staub-Bernasconi, S. (2018). *Soziale Arbeit als Handlungswissenschaft: Systemtheoretische Grundlagen und professionelle Praxis*. Springer VS.
- Stoik, C. (2013). Gemeinwesen und Parteilichkeit. In J. Bakic, M. Diebaecker, & E. Hammer (Eds.), *Aktuelle Leitbegriffe der Sozialen Arbeit: Ein kritisches Handbuch* (pp. 94-111). Wien: Löcker.
- Stoik, C. (2020). Sozialraumanalyse und Monitoring: Wissensproduktion in öffentlichen Räumen im Spannungsfeld zwischen Profession und Herrschaft. In M. Diebäcker, & G. Wild (Eds.), *Streetwork und Aufsuchende Soziale Arbeit im öffentlichen Raum* (pp. 259-268). Wien: Springer VS.
- Szeintuch, S. (2015). Street Work and Outreach: A Social Work Method? *British Journal of Social Work*, 45(6), 1923-1934.
- Tam, H.-I. (2012). A discourse and practice gap in working with youth-at-disadvantage in the outreach. *Children and Youth Services Review*, 34(8), 1750-1580.
- Tarhan, I. Ö. (2016). *Kamusalın politik içeriğinin mekâna yansımaları bağlamında kentsel kamusal mekânda güç mücadelesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlama Ana Bilim Dalı.
- Vodeb, N. A., & Spruk, T. (2019). *Theoretical Basis of Street-Based Youth Work*. Ljubljana: Zavod Bob.
- Winkler, M. (2011). Kritische Sozialpädagogik. Oder: vorbereitende Bemerkungen zu einer Theorie der Vereinnahmung eines Zugangs. In E. Mührel, & B. Birgmeier (Eds.), *Theoriebildung in der Sozialen Arbeit* (pp. 17-36). Wiesbaden: VS Verlag.
- Wyss, A. (2020). Bedürfnisorientierung und Akzeptanz: Ambivalenzen und Grenzen der Freiwilligkeit? In M. Diebäcker, & G. Wild (Eds.), *Streetwork und Aufsuchende Soziale Arbeit im öffentlichen Raum* (pp. 217-228). Wien: Springer VS.
- Zukin, S. (1995). *The Cultures of Cities*. Cambridge: Blackwell.